

Sverigekontakt

En tidning för all världens svensktalande | Nr 3 september 2023

Ukrainska svensklärare
i Göteborg

Sommarkurs i Kalix

Två Sverigefrämjare

FRÅN DICKSONSGATAN

Hur kan det regna och blåsa så mycket som det gjort i juli och augusti? Från att ha varit varmt och skönt i juni blev vädret i Sverige i början av juli kallt och ruggigt. De som planerat båtsemester, härliga bad i hav och sjöar, en god bok i hängmattan, grillkvällar och mysiga, ljusa och varma aftnar har blivit mer än besvikna. De som klarat sig bäst är de som tillbringat semestern i Norrbotten.

Tidningarnas rubriker har mest handlat om koranbränningar, gängskjutningar, NATO-processen och i augusti fotbolls-VM för damer i Australien och Nya Zeeland. Jo, en sak till – eller några som egentligen hör ihop – inflationstakten, ränteläget och matpriserna. Inflationen ger sig inte riktigt trots höjda räntor. Antagligen betyder det att folk på något sätt har mer pengar än man tror och fortsätter att konsumera.

Ukrainska svensklärare i Göteborg

Sverigekontakt med stöd av Svenska Akademien bjöd i slutet av juni in ukrainska svensklärare – de flesta verksamma i Ukraina och några i Sverige – till en dryg veckas fortbildning i Sverigekontakts lokaler i Göteborg. Under de åtta dagarna blandades föreläsningar om nyare svensk litteratur, förändringar och trender i dagens svenska, svenska dialekter, Svenska Akademiens arbete, ordböcker, uttalsundervisning, pedagogiska tips i svenskundervisningen, utmaningar i det svenska samhället. Till allt detta kom besök på Liseberg, utflykt i Göteborgs södra skärgård, besök på Göteborgs stadsmuseum, stads-

promenad med mera. ”Det var sååå bra”, sa deltagarna om jag får sammanfatta det kort. Vad som var mycket intressant för oss som arbetar med Sverigekontakt var det stora intresse som finns för Sverige och för svenska språket i Ukraina och som deltagarna berättade om. Fyra lärosäten var representerade i kursen – Swedish Language School, Taras Sjevtsjenko-universitetet, Skandinaviska gymnasiet – samtliga tre i Kyjiv – och Ukrainian-Scandinavian Center i Lviv. Mest uppseendeväckande är kanske att 150 elever vid Skandinaviska gymnasiet i Kyjiv läser svenska. De är mellan 11 och 17 år. Även de andra nordiska språken studeras där av elever i samma åldrar.

Sammanfattningsvis – det bildades ett nätverk som vi alla kan ha glädje av i framtiden. Flera av deltagarna är verksamma på olika sätt i det som kallas The Swedish Hub. Där finns möjligheter för Sverigekontakt att fortsätta stödja svenskverksamheten i Ukraina – och även för den verksamhet som bedrivs i Sverige gentemot ukrainska flyktingar.

Sommarkurs

Sverigekontakts sommarkurs i svenska för utländska studenter var i år förlagd till Kalix folkhögskola i Norrbotten nära gränsen till Finland. Tidigare – före pandemin – har ju sommarkursen i bortåt 40 år varit på Billströmska folkhögskolan på Tjörn. En av Svenska institutets sommarkurser var också placerad i Kalix så närmare 70 studenter var på plats under de tre veckorna. Efter pandemin och efter Rysslands invasion av Ukraina har söktrycket minskat till sommarkursen. Det har säkert flera orsaker. Inga studenter kom i år från Ryssland och Belarus förstås, men påtagligt få även från Polen och Tyskland. Långväga studenter, till exempel från Asien, uteblev också. Det kan bero på att man är mer försiktig med sina pengar i oroliga tider, att man tycker det är allmänt för oroligt i Sveriges närområde eller till och med i Sverige, pandemin har rubbat resevanor eller så tyckte man att Kalix var för långt bort. Inför nästa år får man fundera på detta, men tanken är att det blir en sommarkurs nästa år igen.

Sparreviken

Även i år har ett antal svenska barn som bor utomlands och läser kompletterande svenska några timmar i veckan erhållit bidrag till sin avgift vid Sparrevikens lägerskolor i Bohuslän. Detta tack vare generösa bidrag från de Ekmanska stiftelserna.

En planerad skriftserie

Sverigekontakt har beslutat att ge ut en serie tematiska skrifter som alla har sitt innehåll från tidningen Sverigekontakt och dess föregångare Allsvensk samling. Den första i denna serie kommer att vara ett urval av poeten och litteraturkritikern Arne Johnssons krönikor i Sverigekontakt under de senaste tio åren. En del av våra medlemmar – de som är verksamma som svensklärare bland annat – kommer att erhålla skriften utan kostnad. Vi kommer dessutom att ha ett antal på kansliet för distribution senare. Med dessa skrifter vill vi visa på det Sverigefrämjande arbete som Sverigekontakt har stått bakom sedan 1908.

I höst

Under hösten kommer några lärarkonferenser att genomföras i utlandet. Sverigekontakt i samarbete med Svenska institutet och Sveriges ambassad i Lettland arrangerar den så kallade Baltikumkonferensen i Riga 19-21 oktober. Veckan innan, 13-15 oktober, genomförs i Madrid en konferens för lärare vid svenska utlandsskolor. Bakom den konferensen står Svensk Utlandsundervisnings Förening, Skolverket och i viss mån Sverigekontakt. Arrangemanget äger rum på Skandinaviska skolan i Madrid.

Island

Ett arrangemang finansierat av Nordplus ska preliminärt gå av stapeln i Reykjavik 9 november under titeln ”Vart är den skandinaviska språkförståelsen på väg?” Sverigekontakt är del av projektet. Mer om detta i decembernumret av Sverigekontakt.

Under hösten kommer Sverigekontakt även att genomföra en ”Sverigedag” i Reykjavik – ett evenemang som ska vända sig till både svenskstuderande som till isländsk allmänhet. Det är i skrivande stund inte bestämt datum för detta arrangemang.

Till sist

I Sverige brukar det ju regna mer på hösten än på sommaren. I år är väl knappast det möjligt. Vädret är ju numera upp och ner – det kanske blir en torr och varm höst. Vi alla önskar er alla en glad höst!

Lars Bergman

Generalsekreterare

lars.bergman@sverigekontakt.se

Sverigekontakt
utges av
föreningen Sverigekontakt

Föreningen Sverigekontakt har medlemmar över hela världen som talar svenska och är intresserade av Sverige, svenskt språk och svensk kultur. Föreningen är en ideell organisation med ursprungligt ändamål att hjälpa svenskar och svenskättlingar i utlandet att bevara kontakten med det gamla landet. Numera är verksamheten framför allt inriktad på att främja det svenska språket i världen.

Redaktör och ansvarig utgivare: Lars Bergman

Tryck: Trefraf 2023
ISSN 0346-2439

Layout: Designstudio And Yellow

Sverigekontakt
Box 53066
SE-400 14 Göteborg
Tel. 031-81 86 50
info@sverigekontakt.se
Besöksadress: Dicksonsgatan 6

Bankgiro: 420-5670

Sverigekontakt 3/2023

110:e årgången
Lösnummerpris 30:00 kronor.

För ej beställda manus ansvaras ej.

www.sverigekontakt.se

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Tidens hjul rullar på. Sommaren går mot sitt slut i kalendern. Vi som varit i Sverige under högsommartiden tycker kanske att sommaren aldrig riktigt hittade hit.

Vi är vana vid svensk sommar och vet att den bjuder på växlande molnighet och vanligen en del nederbörd. Detta är inget nytt. Den på sin tid folkkäre poeten Nils Ferlin (1898–1961) skrev om den svenska sommaren:

Det är kallt.

Det är allt.

Men detta är inte hela sanningen. Det kan komma mycket regn också, och det har det gjorts i år. Stora delar av landet står i detta nu under vatten, när skyfallen avlöst varandra och höjt vattenståndet i sjöar och vattendrag. Det som normalt är beteshagar ser ut som badsjöar, vägar undermineras, järnvägsvallar brakar samman.

Samtidigt har extremt hög värme plågat många delar av världen, en del inte så långt härifrån. Bränder har rasat och givit upphov till fruktansvärda tragedier och stor förödelse. Det är kusligt, för detta ligger utom gränserna för det normala växlingar.

Vi har kommit förbi den punkt där man ändå ganska godmodigt skakade på huvudet åt hur man försökte rädda midsommarkukningen utomhus med parasoller och uppspända segeldukar, för att till slut få ge upp och duka om inomhus. Hur sillen blev extra urlakad och kanske snapsen en aning utspädd. I minnet blir sådant mest dråpligt och underlag för goda historier (som alla lyssnar till med igenkännandets leenden spelande i ansiktet). Men nu är det allvar.

Vädret har alltid varit ett naturligt samtalsämne, klimatet har man i det längsta talat alltför lite om. Nu kan väl ändå ingen förneka att något är åt skogen. Inte nu, när glaciärisarna smälter i rasande fart, permafrosten släpper och den tinande marken spy ut gaser, i områden där rekordkyla tidigare uppmäts.

Egentligen bördiga jordar ligger uttorkade, och grödorna förtvinar. På andra håll ruttnar det genomdränkta höet, innan

det blivit bärgat. Det går inte att längre blunda för att den på många sätt fantastiska skapelse som är människan håller på att eliminera basen för sin egen existens. Den övermodiga, fartblinda människan är i färd med att knäcka den enda planet hon tills vidare har tillgång till.

Det här är säkert inte rätt ställe att vara dystopisk. Men det är svårt att inte notera det som nu märks så tydligt överallt omkring oss. Är då allt hopp ute?

Det lönar sig givetvis inte att bara vara optimistisk och fortsätta att blunda och förneka. Den enskilde kanske undrar vad det tjänar till att källsortera, och små stater uppmuntras knappast till att sträva mot klimatmålen när de större, med flera gånger mer omfattande utsläpp, sätter sig över detta. Man kanske ändå kan finna en del ljusglimtar i allt eländet (där det värsta inte har särskilt mycket med vädret att göra).

För den senaste tidens naturkatastrofer har mitt i all olyckan visat hur mycket självuppoffrande slit många är beredda att bidra med, när frivilliga i mängder inte bara tänkt på sig själva utan också hjälpt andra. Det är väl just i den attityden som räddningen av framtiden kan ligga. Det kan ibland kännas som om det kvittar vad man gör, när felet är så mycket större än vad man själv kan påverka.

Men gemensamt arbete kan göra skillnad. Även till synes små insatser kan vara en komponent i något större. Detta vet vi i vår förening av egen erfarenhet. Då måste man hålla ihop, hålla kontakt och var och en efter förmåga sträva mot samma gemensamma mål.

Det är i den andan vi nu sätter igång efter sommaruppehållet och ser fram emot höstens verksamhet med tillförsikt. Det finns en hel del vi kan uträtta. Vår styrka har alltid varit att tänka vidare och vara öppna för nya möjligheter. Tillsammans håller vi ångan uppe.

Må hösten ge god skörd, trots allt!

Bo Ralph

Svensklärare från Ukraina i Göteborg

– en vecka av kunskapslyft, tankeutbyte och nöje

Att jobba som lärare i svenska har alltid varit ett minst sagt oväntat inslag i CV:t i Ukraina. Detta till trots har det under tidens gång uppstått ett aktivt nätverk av ukrainska svensklärare som med flit och tillgivenhet jobbar på att främja det svenska språket bland alla nyfikna ukrainare.

Vi alla har en någorlunda likartad utbildningsbakgrund: var och en av oss har pluggat svenska på ett universitet i Ukraina och intresset för språket har med tiden vuxit till ett språklärary jobb i våra respektive städer. Krigets färd har dock fört oss till olika platser runt om i Europa: några av oss har stannat kvar i Ukraina medan andra har blivit tvungna att fly utomlands. Nu fortsätter vi jobba, online eller på plats, vid fyra ukrainska lärosäten: Swedish Language School, Kyjivs nationella Taras Sjevtjenko-universitet, Skandinaviska gymnasiet och Ukrainian-Scandinavian Center i Lviv – och intresset för svenskan verkar aldrig ha varit större än nu.

När vi i våras fick veta att Sverigekontakt i samarbete med Svenska Akademien skulle bjuda oss på en skraddarsydd svensklärarkurs i Göteborg, blev vi överlyckliga: att få samlas och hylla det svenska språket i en hel vecka var ett minst sagt efterlängtat inslag i lärovardagen. Reseplanering, biljettköp, packning ... Och så blev det äntligen dags: elva svensklärare från Ukraina var på plats i Göteborg.

På ankomstdagen träffade vi Sverigekontaktens generalsekreterare Lars Bergman, som under de nästföljande åtta dagarna skulle bli vår ousättliga vägledare i den svenska läroverlden. Av honom fick vi också kursens schema – upplägget var lovande och mångfacetterat: i en dryg vecka skulle vi delta i både praktiska och teoretiska lektioner, gå på spännande utflykter samt träffa många intressanta människor. Och det blev precis som det skulle – kursen tog oss till en ny läroverld och förtjuste oss med förstklassiga fritidsaktiviteter!

I klassrummet finlipade vi våra lärokompetenser ur alla perspektiv: både pedagogik, Sverigekunskap, lingvistik och litteraturvetenskap ställdes samman för att fördjupa och utvidga helhetsbilden av vårt spännande yrke. I detta uppdrag blev vi hjälpta av riktiga experter. Eva Hedencrona delade med sig av många användbara pedagogiska knep inom kreativt skrivande och muntligt framträdande. På våra lektioner fick vi ta oss an rollerna som både elever och lärare: vi ledde konversationsövningar, pratade om cirkelmodellen och testade den genom att skriva i olika genrer. Med Johanna Einarsson hade vi en trivsamt föreläsning om svenskans fonetik där vi lärde oss ett antal roliga uttalsövningar och nya kreativa metoder att jobba med svenskans invecklade språkmelodi. Språkvårdaren Sofia Tingsell gav oss inblick i de viktigaste utvecklingstendenser och förändringar som sker i nussvenskan och inledde en intressant diskussion om Sveriges språkpolitik. Om svårigheter i svenskans pratade vi även med Bo Ralph, som dessutom introducerade oss i Svenska

Akademiens historia och berättade hur dess verksamhet ser ut från insidan. Med Anna Hannesdottir bekantade vi oss med arbetet bakom det kanske för alla språklärare och språkstudenter mest användbara redskapet – ordböcker.

Men studierna begränsades inte till klassrumsmiljö – en eftermiddag hälsade vi på hos Institutet för språk och folkminnen, där Erik Petzell och Jenny Nilsson bjöd oss på ett mysigt och livligt samtal om svenska dialekter och deras roll i svenskan idag. Vi pratade bland annat om den svenska dialekt som talas i Gammalsvenskby, en tätort i södra Ukraina som för inte så länge sedan befriades från rysk ockupation och där arvingar till Dagösvenskarna bor än idag. Vi besökte även Isof:s arkiv och såg gamla enkätböcker med dialektord, som svenska språkstudenter fick fylla i som sommarläxa för mer än hundra år sedan.

Hela kursbilden kompletterades med föreläsningar om Sveriges kultur och litteratur: med Lars Skärgren reflekterade vi kring landets samhällsliv och de viktigaste sociokulturella fenomen som av många brukar uppfattas som konstiga vid första mötet med Sverige. Och med Arne Johnsson fick vi försjunka i den skönlitterära världen, tack vare en omsorgsfull genomgång av dagens aktuella litteratur och Arnes berättelser om sitt författarskap och biblioteksyrke. Denna föreläsning följdes av ett oväntat och ytterst trevligt kursmoment för oss bokälskare: vi deltog i ett boklotteri, där alla fick var sin bokgåva att ta med sig hem. Jag rodde hem Therese Bohmans "Andromeda" och blev mer än glad över en sådan vinst!

Men ingen kurs får kallas fullständig utan en ordentlig vila efter plugget! Utanför klassrummet fick vi uppleva Göteborg i all dess prakt: vi gick på en stadsvandring, tog en långpromenad i Slottsskogen och gjorde ett gruppbesök på Göteborgs stadsmuseum. På en härlig julisöndag begav vi oss dessutom på en spännande båtutflykt till Brännö, där Bo Ralph och Anna Hannesdottir välkomnade oss med en intressant rundvisning och utsökt middag. Och trots att vi fick ryktet som världens värsta bad-

klukor, njöt vi av skärgårdens vackra natur och tog många fina bilder på havet och klipporna.

Men fritidens främsta HÖJDpunkt blev nog besöket på Liseberg på kursens näst sista kväll. Efter att ha åkt Lisebergshjulet och sett hela staden från 60 meters höjd, begav en del av våra modiga lärare sig till några av Sveriges läskigaste karuseller – Loke och Helix. Självt nöjde jag mig med barnzonen: Kaffekoppen, Kaninlandsbanan, Morotsresan, Rabalder... Det lät äventyrligt nog för mig som aldrig gillat nöjesparker. På vägen dit stötte jag på tre andra kollegor som kände för samma nöjeskväll som jag – och så blev det en väldig massa roligt åkande och skrattande i sällskap med en smula förbluffade svenska barn. Efter ett tag kände vi oss redo för ett större äventyr: "har vi klarat av Rabalder så kommer vi att klara av Balder med!" – tänkte vi, påverkade av en plötslig adrenalinkick. Och då gick gruppens största anti-Lisebergare på en av Sveriges mest kända berg- och dalbanor i trä. Hur gick det? Jo, darrande och uppskakade klev vi av tåget efter ett tvåminuters långt lopp i det okända. Total tyngdlöshet och svindlande hastigheter – ja, det var faktiskt lite grymmare än Rabalder! Självt blundade jag innan tåget gick in i andra svängen och öppnade ögonen först när resans höga berg och djupa dalar tog slut. Men minnen för livet fick vi ju ändå! Nästa gång när det blir dags att prata om Sveriges turistattraktioner med våra studenter, kommer vi att berätta om Liseberg i första person!

Resten av fritiden ägnade alla åt olika saker – en shoppingrunda i designbutiker, en mysig fikastund i Haga och ett löpvarv till Mölndal är bara några saker att nämna. Personligen tillbringade jag en god stund i Göteborgs otaliga antikvariat- och skivbutiker, hälsade på en kompis i Högsäter och bara njöt av sommaren i Göteborg – speciellt när det inte regnade ;)

Var och en av oss kommer säkert också att minnas våra mysiga kvällar på hotellet. För några av oss blev lärarkursen första gången när man på riktigt fick träffa sina kollegor, eftersom lärarlivet i Ukraina

under de senaste åren för det mesta har bestått av online-undervisning – först till följd av pandemin och sedan även det fruktansvärda kriget hemma. Därför njöt vi på riktigt av den här lärarveckan, när vi äntligen fick träffas i verkligheten och prata om allt mellan himmel och jord: från våra stjärntecken till praktiska lärartips och nya undervisningsmetoder. En särskilt mysig kväll blev det faktiskt efter Lisebergsäventyret – då läste vi Torgny Lindgrens novell "Selma och Verner" högt för varandra och diskuterade texten vid en kopp te. Att läsa novellen var en "hemläxa" inför mötet med Arne Johnsson, och någonstans mitt i processen slog det mig att det faktiskt var en stor lycka att bara få sitta med mina kollegor och prata om texten på ett sätt som bara språk- och litteraturvetare kan.

När det var dags att åka hem, kände vi alla att veckan i Göteborg gett oss både kunskap och glädje. Min kollega Anna Lysenko från Kyjiv sa: "Det var en fantastisk kurs som hjälpte mig att fördjupa min förståelse av svenska språket och jag är säker på att det kommer att vara till nytta i min undervisning. Jag är otroligt tacksam för denna möjlighet att kunna få veta mer om Sverige, dess kultur, litteratur, samhälle och mycket mer. Inte minst är jag tacksam för att ha träffat underbara människor som höll intressanta föreläsningar och var glada att svara på alla våra frågor. Det var mycket inspirerande!", – och man kan inte annat än bara hålla med dessa ord.

Å alla mina kollegors vägnar riktar även jag i slutet av denna berättelse ett varmt och stort tack till Sverigekontakt och Svenska Akademien för den unika möjligheten till återförening, kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte i dessa utmanande tider. Nu är det viktigast än någonsin att känna varandras stöd.

Och nu, när kursen är slut, återkommer vi alla, fyllda med uppgraderade kunskaper, helande tacksamhet, djupa insikter och nya krafter, till våra arbetsplatser för att helt enkelt fortsätta göra det som vi kan bäst: föra över kärleken till det svenska språket till våra studenter och vara betryggande följeslagare på deras spännande språkresa.

Text: Diana Dobrodii, deltagare på kursen för ukrainska lärare i svenska

SWEDISH HUB
KYIV

SVENSKA
SPRÅKETS
SKOLA

Sverigefrämjare i Ukraina:

bli bekant med Swedish Language School och Swedish Hub från Kyjiv

Visste ni att man dansar små grodorna, spelar kubb och pratar svenska i Ukraina? Det är precis vad man gör på Swedish Hub – en kulturplattform där alla Sverigeeintresserade ukrainare har möjlighet att bli bekanta med detta land och även lära sig svenska på organisationens egen språkskola Swedish Language School.

I mer än fem år har vi främjat Sverige, dess språk och kultur i Ukraina. Numera omfattar vår verksamhet både kurser i svenska, gratisföreläsningar, regelbundna Sverigeevenemang och volontärarbete för ukrainska flyktingar i Sverige, och vårt nätverk består av mer än 3 000 Sverigeeintresserade ukrainare bosatta på olika platser runt om i världen. Dessutom har vi introducerat det svenska språket för mer än 1000 personer och varje dag vittnar vi om hur intresset för Sverige och dess språk ökar. Men hur kom det sig att vi började jobba med svenskan och vad driver oss nu?

Idén om att skapa ett kulturcentrum där man kunde sprida kunskap om Sverige och erbjuda professionell språkundervisning i svenska föddes för sex år sedan, när Anhelina Husar, vår nuvarande projektledare, bestämde sig för att organisera en festival av svensk kultur på Kyjivs nationella Taras-Sjvetjenko universitet. På den tiden studerade de flesta av våra blivande medlemmar svenska på samma universitet och extraknäckte som språklärare på huvudstadens diverse språkskolor. Det fanns dock ett behov av en gemensam mötesplats, där alla nyblivna lärare skulle dela med sig av sina erfarenheter och samordna sin lärarverksamhet. I oktober 2017 startade Anhelina Swedish Language School – Ukrainas

första språkskola som enbart fokuserade på svenska. Då fick alla språkliga eldsjälar äntligen utrymme för att sprida kunskap om Sverige och erbjuda sina lärartjänster på ett organiserat sätt. Bland de första lärarna var även Anastasiia Seleznova, som numera är språkskolans programansvarig.

Under den första tiden hölls språkkurserna på Kyjivs stadsmuseum. Där lärde våra nyfikna och modiga språkstuderenter sig svenska, omgivna av konst och historiska föremål i en mycket charmig museimiljö. Men det är som bekant omöjligt att lära ut ett språk utan att också berätta om kulturen som står bakom språket. Därför började vi så småningom organisera olika mindre Sverigefiranden i Kyjiv. En av de första evenemangen blev Luciafirande i december 2017 – då hyrde vi en trerumslägenhet för en kväll och fick helt plötsligt dela den med mer än 30 Sverigeeentusiaster som kom för att fira Sverige med oss. Denna kväll blev en vändpunkt för oss, för det var just då vi insåg att det

fanns ett stort intresse för Sverige i Kyjiv – och från och med den dagen blev vår mission att främja och gynna detta intresse.

Med tiden började vi in ta rollen som ett svenskt kulturcentrum: våra lärare svarade på olika kulturfrågor, skrev småartiklar om Sveriges kultur i sociala medier och organiserade öppna föreläsningar om det svenska samhället. Intresset växte och vi fick en helt egen publik bestående av likasinnade människor som alltid var glada att få veta något nytt om Sverige.

I april 2019 organiserade vi Sverigedagar i Ukraina – en omfattande 7-dagars festival som bestod av diverse föreläsningar och evenemang med Sverige som ett gemensamt tema. Varje dag behandlade ett nytt ämne, och mer än 30 experter inom sju olika områden bidrog till vårt färgsprakande program med föreläsningar om bland annat mänskliga rättigheter, Sveriges historia, kultur och miljöpolitik. Även Lars Bergman, generalsekreterare på Sverigekontakt, hälsade på i Kyjiv och höll två

Manifestation på Segels torg i Stockholm

föreläsningar om Sveriges utbildningssystem och landets internationella kulturarbete. Festivalen väckte stort intresse bland publiken och fick uppmärksamhet av medierna, vilket resulterade i att vi blev inbjudna till både radio och teve för att sprida ordet om Sverige. Vi avslutade Sverigedagarna med en ploggingrunda – ett underbart svenskt miljöinitiativ, vars budskap ligger i att plocka skräp medan man är ute och joggar. Det gjorde vi i samarbete med Svenska ambassaden i Ukraina på Kyjivs största ö Truchaniv. Som resultat lastade vi en hel lastbil med det upplockade skräpet, som vi sedan källsorterade och skickade till återvinning.

När coronapandemin slog till i Ukraina stötte vi på en rad utmaningar: att bygga om vår verksamhet, som på den tiden redan bestod av både språkundervisning och offentliga evenemang, verkade vara en svår uppgift. Men skolan klarade det galant: redan en vecka efter pandemins utbrott lanserade vi våra första onlinekurs-er i svenska och grundade även Språkcafé online – en nätbaserad språkklubb där alla nyfikna språkinlärare utan kostnad kunde utveckla sina språkkunskaper i en trevlig

och underhållande samtalsmiljö. Onlinearbetet öppnade också för nya möjligheter att nå fram till publiken i andra städer och till och med andra länder: på språkcafémöten träffades ofta svensktalande ukrainare som bodde i Sverige, Polen och även Spanien! Och när coronarestriktionerna lättades, hyllade vi återkomsten till offline-världen med ett riktigt midsommarfirande i Kyjivs botaniska trädgård. På festen var det dans runt midsommarstången, midsommarkransar, jordgubbar och många nyfikna deltagare, som också kom på våra nästföljande evenemang: kubbkväll och kanelbullens dag.

När kriget i Ukraina bröt ut i februari 2022, fick vi ställa om vår verksamhet på nytt. Med den ena delen av teamet på flykt och den andra i en ständig fara att drabbas av missilattacker, beslöt vi att satsa på ett mer omfattande och angelägnare arbete. Den nya verkligheten krävde helt enkelt nya åtgärder och lösningar. Så grundades Swedish Hub – en mötesplats för samarbete, gemensam utveckling och erfarenhetsutbyte mellan Ukraina och Sverige. Vårt främsta mål blev att hjälpa ukrainska

flyktingar i Sverige att hitta rätt i den nya vardagen. Under de första krigsmånaderna lanserade vi, i samarbete med svenskstudenter från Kyjivs nationella Taras-Sjevtjenko universitet, sex gratiskurser i svenska, där mer än 90 ukrainska flyktingar lärde sig den språkliga bas som behövdes för att klara av livet i det nya landet. I samarbete med Sveriges ambassad i Ukraina organiserade vi också en insamling av ukrainska barnöcker som vi sedan skickade till ett flertal skolor och bibliotek i Sverige.

Vi satsade också på informationsarbete och började skriva artiklar med praktiska råd för flyktingar, och sedan april 2022 har vi även drivit projektet ”Blue’N Yellow Talks”, som är utformat som en serie föreläsningar om det ukrainska livet i Sverige. Sedan projektets start har mer än 20 avsnitt kommit till världen och handlat om sådana teman som Europeiska Unionens massflyktsdirektiv, arbete i Sverige, svenska matvanor och landets högtider. Dessutom har psykologen Junona Lototska, även hon ukrainsk flykting i Sverige, gjort en ovärderlig insats i projektet genom att organisera regelbundna onlinemöten där hon

delar med sig av goda psykologiska råd och hjälper oss alla att inte tappa modet.

Nu har Swedish Hub funnits i ett och ett halvt år och vi har aldrig känt oss mer motiverade än som just nu. Vi ser omedelbara resultat av vårt arbete och vet att våra insatser gör skillnad både i Sverige och Ukraina. Här i Sverige börjar vi etablera kontakt med andra hjälporganisationer och volontärcentra: i början av året presenterade vi i samarbete med Care Myllret vår första interaktiva föreläsning – 7 steg mot det svenska samhället – på plats i Hässleholm, och i februari fick även ukrainare i Stockholm ta del av vårt föredrag tack vare samarbetet med Ukrainian Culture Center. I Ukraina stödjer vi samtidigt lokala hjälporganisationer och humanitära initiativ genom att initiera insamlingar bland medlemmar av vårt svenskspråkiga nätverk runt om i världen. Vår ambition är att i fortsättningen skapa en serie föreläsningar om Ukraina på svenska, så att även svenskar ska få möjlighet att lära känna oss bättre. På fem år av vårt arbete på Swedish Language School och Swedish Hub har vi vuxit från en liten grupp svensklärare

i Kyjiv till ett viktigt kulturellt och socialt centrum som trots alla svårigheter och utmaningar bygger broar mellan Sverige och Ukraina. Och idag, precis som för fem år sedan, bygger vi med glädje och hopp planer för nya projekt som ska hjälpa våra två

länder att berika och inspirera varandra.

Text: Diana Dobrodii, svensklärare och ansvarig för kulturarbete på Swedish Hub
För att kontakta Swedish Hub skriv till:
swedishinua.info@gmail.com

Sverigedagar i Kyjiv

Sommarkurs i Kalix

Efter några års uppehåll genomförde Sverigekontakt återigen en kurs i svenska i somras. Från att tidigare ha varit förlagd till Billströmska folkhögskolan på Tjörn i Bohuslän gick den i år av stapeln på Kalix folkhögskola i Norrbotten.

Kursen startade i månadsskiftet juli/augusti och pågick i tre veckor. Att ta sig till Kalix är inte helt okomplicerat – det går flyg till Luleå och därifrån kan man sedan ta sig med buss till Kalix eller också tar man tåg hela vägen längs Norrlandskusten tills man slutligen når Kalix och då är man bara några mil från Haparanda vid finska gränsen. Att ta sig till kursorten var första utmaningen för deltagarna – men det gick bra. Skolan var förberedd och hämtade de flesta vid Kalix busstation. Parallellt med Sverigekontakts kurs låg även en av Svenska institutets sommarkurser för svenskstudenter vid utländska universitet. Sammanlagt var det bortåt 70 deltagare – alla med intresse av att lära sig mer svenska och få en större insikt i svenskt samhälle och svenska seder och bruk.

En vanlig dag bestod av lektioner i svenska på för- och eftermiddagarna. På kvällen

visades ofta svensk film i Kalix folkhögskolas fantastiskt fina och välutrustade bio/teatersalong. Allt detta varvades med mat fyra gånger om dagen – det är lätt att gå upp i vikt på en sommarkurs! En vanlig dag skulle deltagarna även arbeta med sin läxa till dagen därpå.

En mer vanlig dag kunde innehålla en utflykt i närområdet, brännbollsturnering, studiebesök, surströmmingsmiddag eller annat. Mest spännande för deltagarna var nog heldagsutflykten till Polcirkeln – då är man långt norrut!

Deltagarna i år kom med ett undantag alla från Europa. Det kanske är så att pandemin har fått en del studenter att avstå från att resa utomlands. Eller också är det de allt dyrare flygresorna. Eller kriget i Ukraina som skrämmer. Det viktiga var dock att de deltagare som var på plats var nöjda med sina tre veckor, att de hade fått ett "språkbad" som lyfte deras svenska till en högre nivå och som gav dem den självtillit som ofta behövs för att våga använda språket även om man inser att det blir lite fel då och då.

Det är Sverigekontakts förhoppning och tro att sommarkursen kommer tillbaka igen nästa år. Det är på många sätt viktigt för Sverige att människor i andra länder

intresserar sig för vårt land. I ett än större perspektiv är det viktigt att vi alla försöker förstå olika människors seder och bruk.

Text: Lars Bergman

PS. På nästkommande sida ger en av deltagarna i sommarkursen oss en inblick i sommarkursen.

Grupp i arbete

Brännbollsturnering

Upplevelser på sommarskolan i Kalix

Tisdagen 1 augusti började Sverigekontakts internationella sommarskola i folkhögskolan i Kalix, Norrbotten. Med sin imponerande medeltida kyrka med anor från 1400-talet och sin fantastiska natur är Kalix ett riktigt bra ställe för en sommarkurs. Sverigekontakt fick sällskap i Kalix av Svenska institutet och det var bra att umgås med deras studenter.

Det var så trevligt att träffa människor från många olika länder, åldrar och bakgrunder under kursen. Alla hade åtminstone en sak gemensamt, ett intresse för det svenska språket och den svenska kulturen.

Vi började kursen med en guidad busstur i Kalix kommun. Naturen häruppe är så vacker och vi hade tur med vädret (solen sken!). I Kalix finns Sveriges nordligaste skärgård och det är inte så långt bort från platsen där älven möter havet. Staden är inte bara berömd för sin kaviar (Kalix löjrom). Den 25 mars 1809 kapitulerade den svenska militären i Kalix till Ryssland och förlorade Finland. Det var en mörk tid för Sverige men det kunde ha varit värre. I början ville Ryssland ha gränsen i Kalix. Idag är gränsen med Finland 50 km längre österut. Efter turen fick vi en intressant "välkommen till Kalix" presentation på Folkets hus i Kalix från Susanne Andersson, kommunalstyrelsens ordförande.

Varje dag var välplanerad och vi fick snart en bra rytm. Frukost, lunch och middag tillsammans, tre lektioner om dagen och fika på förmiddagen. Vi hade också några resor och kulturupplevelser. På kvällarna brukade vi titta på svenska filmer (de var jättepopulära). Jag är engelsman, men jag är glad att rapportera att jag pratade bara på svenska hela tiden jag var i Kalix! Vi hade två duktiga och trevliga lärare (Celina och Åsa) och våra lektioner var roliga och jätteintressanta. Jag har lärt mig så mycket.

Det var roligt att spela brännboll två kvällar (efter att någon hade förklarat reglerna för oss) och en dag gjorde vi yoga utomhus med en duktig yogalärare. Det var bra att utnyttja det fina vädret vi hade under vår tid i Kalix och utöva lite sport tillsammans.

En höjdpunkt under min tid i Kalix var en resa till Frevisören. Det är en plats i Norrbotten där det finns en strand med en bra havsutsikt. Vädret var varmt och soligt och vem skulle ha tänkt att vi kunde simma i havet! Nu vet jag att "Frevisören" har ingenting att göra med "Frisören" som jag

trodde när jag först läste ordet i kursprogrammet. Jag tänkte för mig själv på den tiden att inte ens svenskarna kunde vara så välorganiserade! Ja, det var klart att jag behövde förbättra min svenska.

Vi hade också möjligheten att lära oss mer om näringslivet i Kalix kommun och få lite insikter i den lokala ekonomin. Vi besökte några företag belägna i området i små grupper. Det var intressant att höra från deras anställda och vi hade en bra diskussion om företagsmiljön och arbetslivet i kommunen. Det var så trevligt att lokala företag gick med på att prata med oss.

Vad har jag lärt mig under kursen? Att det är möjligt att bada i havet under sommaren i norra Sverige utan en våtdräkt, att grodor "kväker" men ankor "kvackar", att

det finns minst tio olika ord på svenska som betyder "att vara ledsen" (men flera som betyder att vara glad), att människor i Kalix är trevliga, att skolmat faktiskt kan smaka gott (maten i folkhögskolan var utmärkt!), att nu vill jag ha en egen måne som Ted Gärdestad och, som jag, gillar Monica Zetterlund att sakta gå genom stan. Men det viktigaste som jag har lärt mig? Det är att det finns många trevliga människor i världen som är intresserade av det svenska språket och svensk kultur och att det finns många trevliga svenskar som vill hjälpa oss! Tack så mycket Sverigekontakt och Kalix folkhögskola! Jag ska kämpa på med min svenska.

Text: David Wright, Storbritannien

SUF:s och Skolverkets höstkonferens

Konferensen för svensk utlandsundervisning genomförde sin årliga konferens lördagen den 2 september – och för tredje året digitalt. Cirka 120 deltagare från hela världen hade trotsat tidszoner och anslutit sig. Men nästa år blir konferensen på plats i Stockholm, meddelade Linda Blomdahl, Skolverkets representant och Per-Olov Ottossons efterträdare. Tillsammans med Annika Simonsson Bergqvist, ordförande i Svensk Utlandsundervisnings Förening (SUF) hälsade Linda alla välkomna. Hon berättade att hon såg fram emot sin nya roll som hon nu bara haft i sex veckor. Linda har en bakgrund som lärare, som rektor, hon har studerat i Wien och arbetat på Skandinaviska skolan i Hamburg.

Annika berättade kort om SUFs verksamhet och slog ett slag för PolyIno som är en digital lästjänst och just nu tillgänglig för skolor och kompletterande verksamhet. Hon betonade också att svenskstuderande och deras lärare utomlands inte ska känna sig ensamma och isolerade. Det är del av förklaringen bakom läsutmaningen och SUF-VM – information finns på föreningens hemsida. Två konferenser är också på gång; en skolkonferens i Madrid nu i oktober och en kompletterande konferens i Frankfurt våren 2024.

Första talare var Åsa Hirsch, docent i pedagogik vid Göteborgs universitet. Rubriken på hennes föredrag var Behovsbaserad undervisningsutveckling – ett formativt arbetssätt. Hennes utgångspunkt var att trots att skolan blivit bättre på att organisera kollegialt lärande så ser vi inga konkreta resultat i ele-

vers lärande. Hon frågar sig varför det är så? Att just forma och utveckla undervisning som möter barn och ungdomars behov borde vara den mest centrala uppgiften vi har, betonar hon. Åsa Hirsch menar att två faktorer ligger i vägen; att de elever vi har inte passar i den undervisning som bedrivs, samt att problemen redan är formulerade och alltså inte baserade på den elevgrupp läraren har framför sig. Exempel på det sistnämnda är olika typer av ”lyft” som läslyft och mattelyft. Hon menar att lärare istället ska fokusera på sin egen undervisning, den bedömning de gör, och på så sätt hitta det som är viktigt för att eleven ska utvecklas och lära sig bättre. Det ”viktiga” är ofta generaliserbart och gäller därmed många elever; det vill säga har en elev svårigheter med läsning av faktatexter och läraren bestämmer sig för att fokusera på lässtrategier så gynnar det fler elever än en. Men VAD och HUR är inte givet, menar Åsa Hirsch. Här kan man behöva ta hjälp av kollegor och forskning.

Åsa Hirsch föreläsning följdes av gruppdiskussioner och efter dessa erbjöds två parallella föreläsningar: AI, skola och framtiden och Utveckla språket och engagera eleverna i den svenska kompletterande undervisningen.

Johan Falk talade om AI och chattbotar; en chattbot med artificiell intelligens är ett datorprogram som kan simulera mänskliga interaktioner och den gissar sig till ord utifrån analyser i kombination med träning baserad på mänsklig kommunikation.

Det finns ett flertal, och *ChatGPT* är ett av många varumärken. Falk inledde med att konstatera att det inte finns några sätt för en lärare att se om en text är skriven av en elev eller av AI. När det gäller uppsatser och texter skrivna av elever menar han att lärare faktiskt ändå kan använda AI. Inte

primärt för att AI ska ge feedback på själva elevtexten utan för att AI ska skriva rent lärarens kommentarer på ett lättbegripligt sätt. En viktig aspekt i skolans värld är att chattbottarna inte utgår från de styrdokument som finns.

Chattens mål är att svara på frågan den får och då kan en del gå fel. Den kan leverera faktafel, som man dessvärre inte alltid upptäcker eftersom formuleringarna är övertygande. Chatten kan också ge en skev representation med olika värderingar och skadliga budskap, och saknar dessutom kunskap om dataintegritet. Johan Falk menar att AI skadar redan idag och att en mer kapabel AI kan tillföra ännu mer skada.

Johan Falk ger en hel del intressanta exempel på AI-användning. När elever ska skriva en labbrapport kan språket komma i vägen och då kan man låta AI ”fixa” till det. Eller inte? Det är också en läroprocess att skriva en fungerande rapport.

AI kan användas i undervisning, menar Johan Falk och tar upp *Khan Academy* som är en webbsida där man kan lära sig matematik. Där är chattbotten programmerad att hjälpa och att vara en stöttande samtalspartner genom att resonera sig fram till en lösning tillsammans med eleven. *Bloom* är en annan sådan plattform som diskuterar med inläraren. Den har en tillförlitlighetsgrad på 90%, och Falk menar att det kan vara värt ett försök att hjälpa elever som riskerar underkänt i matematik. Var vi är om fem år kan inte Johan Falk sja om, men han menar att vi idag bör använda AI med sunt förnuft i skolan.

Konferensen avslutades klockan 16.00 och mellan 16.00 och 17.00 höll SUF sitt årsmöte.

Text: Eva Hedencrona

Det handlar om att leva

Anteckningar om litteratur

Om en tid speglad i ett liv

Jag har börjat läsa biografier i en annan omfattning än jag gjorde tidigare. Om det är åldern, männe, vill jag inte spekulera i. Från mina år i biblioteket minns jag att besökarna, när de kommit upp i åren överlag blev mer intresserade av den genren, och då tänker jag närmast på böcker om författare, särskilt böcker om personer som levtt i relativt närtid och som länge intresserat mig mycket.

En bok på mitt nattduksbord är Nina Ulmajas bok *En annan Edith* (Albert Bonniers Förlag) som kom i våras. Edith Södergran (1892-1923) var ju poet, finlandssvensk och en av de mest betydande och inflytelserika från den nordiska modernismens begynnelse för lite mer än hundra år sedan. Hon gav ut några få diktsamlingar, *Dikter* (1916), *Septemberlyran* (1918), *Rosenaltaret* (1919), *Brokiga iakttagelser* (1919), aforismsamlingarna *Framtidens skugga* (1920) och *Tankar om Naturen* (1920) under sin korta livstid, hon avled i tuberkulos. Senare kom den postuma *Landet som icke är* (redigerad av Hagar Olsson 1925) och så småningom *Vaxduksläftet*, dikter skrivna 1907-1909 (utgiven 1961 och 1997).

Det är relativt få böcker i författarskapet men dikterna har ju verkligen visat sig ha hög specifik vikt. De var provocerande på sin samtid, det hon skrev var existentiellt och estetiskt utmanande och hon hade mycket höga anspråk såväl på sig själv som på sina läsare.

Strax före sin död bad hon sin mor Helena att bränna alla hennes manuskript och brev, inget skulle lämnas åt alla dem hon anade skulle flockas kring hennes kvarlåtenskap. En del blev dock kvar, bland annat 400 fotografier hon tagit själv. Edith Södergran var nämligen en hängiven och skicklig fotograf med sinne för motiv och

komposition, och med egna idéer om vad hon ville med kameran, eller kamerorna, för hon ägde flera.

Nina Ulmaja skriver i direkt tilltal till Södergran, "Kära Edith". Det kan verka lite påfluet men fungerar som ingångar till en berättelse om poetens liv, hennes relation till fotografin som konststart, till vänner som litteraturkritikern och författaren Hagar Olsson och poeten Elmer Diktonius, till modern, vistelserna på sanatorier som Davos i Schweiz. Ulmaja berättar också om den tumultartade tiden i historien då Edith Södergran levde – första världskriget, revolutionen i Ryssland, inbördeskriget i Finland, förhållandet till kultursfären i Baltikum och i Sverige. Historien är grym och våldsam och tar ingen hänsyn till oss som kommer efter. Vi får betrakta resterna, fantisera om hur det kan ha varit. Vi har facit och önskar kanske att vi kunde komma tillbaka och rätta till men får finna oss i att acceptera det som blev. Lärdomen är möjligen att försöka att inte göra om samma misstag.

Jag som läsare får åter bekräftad bilden av ett Norden med Östersjöområdet som ett helt annat och nu för lång tid förlorat gemensamt kulturlandskap. Jag läser och tänker på hur mycket av ett lands politiska och kulturella historia som speglas i en människa. Var och en av oss bär vi våra länders berättelser med oss. Nina Ulmaja gör sig själv till exempel på det, som barn till arbetskraftsinvandrare från norra Finland för några decennier sedan. Senare blev hon själv författare och hyllad formgivare av böcker.

Jag får också kunskaper om fotografins historia, att det i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet blev något av en folkrörelse och att särskilt kvinnor kom att ägna sig åt fotografering, både som yrke och

som fritidsnöje.

En berättelse om ett liv sett av en inkännande och på alla sätt seende författare/biograf blir på så sätt berättelsen om något större. Och Nina Ulmajas hänfödda kommentarer till och undersökningar kring Edith Södergrans fotografier höjer dem till ytterligare dimensioner.

Har man inte förr sett hennes svunna platser långt österut i Karelen, eller Onkamosjön, eller för den delen Alperna kring kurorten Davos i Schweiz, så vill man det nu. Ulmaja ger osminkade bilder av områdena men ger dem också närmast legendartade höjder och hennes både tekniska och mera litterära berättelser om fotografierna därifrån, av landskap och människor får en att inse att vi genom Edith Södergrans fotografier betraktar en svunnen värld.

Arne Johnsson är poet, litteraturkritiker, bosatt i Örebro Han har tidigare i många år arbetat som bibliotekarie vid Lindesbergs bibliotek. Arne Johnsson har ofta medverkat vid språk-dagar och konferenser arrangerade av föreningen Sverigekontakt och/eller Svenska Institutet. Han skriver regelbundet om poesi och annan litteratur i Sverigekontakt.

Slarv i tal och skrift

Någon ringde till mig på arbetet och sa att arabiska går alldeles för fort. Man kan inte urskilja orden i detta tempo. Personen frågade också om det fanns olika tempon i olika språk, om språkforskarna hade kollat upp det. Jag har aldrig läst någon sådan studie, men det finns säkert någon. Men jag skulle tro att alla språk man själv inte talar låter som ett smatterband. Så fort de små enheterna i bruset börjar betyda något för en, kanske något så litet som ”äh, en pluraländelse på något ord, jag vet inte vilket, men plural är det” eller ”det där betyder ju *hund!*”, så känns smattet mycket mer tillgängligt. Den som tagit en entimmeskurs i kinesiska tycker inte längre att det låter som ”tjing-tjong”, vilket kanske fortfarande är en utbredd uppfattning, och den som lyssnat lite mer på dialogen i isländsk film märker att alla ord inte slutar på -ur.

Språk man talar väl kan innehålla nästan hur mycket brus, störningar och reducerat uttal som helst, det tål man. Reduktioner i språk är sådant som att ändelser faller bort i snabbt tal, att olika ljud smälter samman. Även över ordgränser. Svenska är absolut inget undantag. När tonåringen säger *neh* hör vi direkt att det är frasen ’Jag vet inte’ som kommuniceras. Kanske finns det ännu mer överlagrad information här. *Neh* betyder ofta ungefär ’Jag vet inte och jag skiter i vilket’.

Många förnekar att de talar språk på detta sätt. De menar att de lägger sig vinn om att uttala alla stavelser de skriver ut i text. Det är det få som gör. Tal har stöd av så mycket mer än skrift när vi kommunicerar:

Man ser ofta den man talar med, man är kanske på samma plats och kan ta del av den andras gester och mimik. Då är det ju självklart att man inte är så beroende av att varje stavelse uttalas. Skrift däremot förekommer på egen hand och man vänder sig ibland till någon som föds flera hundra år efter en själv. Då behövs allt: varje ändelse, varje bokstav, varje styckeindelning.

Skriften får ofta tjäna som måttstock för talet. Fin svenska är sådan man skriver och läser och när man talar förvanskas den fina svenskan, är ett återkommande argument i språkvårdsdebatter. Det är lite bakvänt. Naturligtvis pratade vi svenska först, först senare började vi skriva och då ganska yxigt och kortfattat och inte alls så utsmyckat och njutbart. Detta gäller i såväl språkhistorien som i varje svensktalande persons liv. I språkhistorien började vi skriva svenska för drygt tusen år sedan. Vi fattade oss ofta mycket kort, vilket också hade med själva mediet att göra. Barn talar utmärkt svenska i många år av sina liv innan de börjar skriva och det blir ofta lite begränsade meddelanden som plitas ner i början. Talet kommer alltid först. En av mina favorittexter på temat folk talar för slarvigt är en gammal insändare till fria ord i Göteborgsposten från sent 90-tal. En inskrivande person ondgör sig över att människor säger *kvinn-er* och *flick-er*. Det skrivs, och bör därför uttalas, *kvinn-Or* och *flick-Or*. Beviset för att talet är fel är alltså skriften, den som kommer efteråt. Insändaren menade att det här inte

bara var ett oskick, det var också diskriminerande för alla kvinnor att behöva dras med så märkliga pluraländelser.

Tal är alltså ett problem: Det går för fort, det skiljer sig från skrift och det slarvas. Men förmodligen är det snarare tvärt om. Jämför vi med hur tal lät före radions tid är variationen mindre idag. Talet är också påverkat av skriften och så kallat läsuttal blir vanligare. Alltfler säger *Vad-stena*, inte *Vasstena*, om den gamla klosterstaden, matsäck uttalas just så: *mat-säck*, snarare än *massäck*. Ungdomar uttalar allt oftare pronomenet jag med ett hörbart g på slutet. Om något har hänt med talet, så har det stramats upp och blivit alltmer likt skriften.

Skriften däremot, är mindre ordnad än på länge. Den är förvisso mer ordnad än den var för några hundra år sedan, men under en period de senaste hundrafemtio åren eller så, har det rått stor reda i skriften. Det har berott på två saker: språket har normerats, och offentlig svenska har skrivits av proffs. De som lästes av många läsare på 1950-talet var journalister, utredare, politiker, präster eller författare och hade gedigen utbildning i och stor vana vid det skrivna ordet. Nu läses oerfarna skribenter på sociala medier av stora mängder följare. Vi ser därför en helt annan sorts skriven, publicerad, svenska än generationerna före oss gjorde.

Både tal och skrift är alltså annorlunda än de var förr. Men vi verkar fortfarande förstå varandra.

Text: Sofia Tingsell

Svenska institutets sommarkurser 2023

Traditionsenligt genomfördes fyra sommarkurser för studenter som studerar svenska vid universitet utanför Sveriges gränser. Svenska institutet har i samarbete med svenska folkhögskolor sedan 60-talet arrangerat kurser i svenska språket och kulturen för de som studerar svenska vid universitet i utlandet och 2023 var inget undantag.

Årets sommarkurser lockade cirka 200 studenter från ett trettiotal länder till fyra treveckorskurser, vilka arrangerades i samarbete mellan Svenska institutet och folkhögskolorna i Axevalla, Hola, Malung samt Kalix. De ägde rum i juni, juli och augusti. I år var andelen studenter från Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ukraina mycket stor medan andelen studenter från resten av världen var påtagligt mycket mindre. Detta avspeglar inte söktrycket till kurserna utan är en konsekvens av interna budgetprioriteringar inom myndigheten Svenska institutet. De flesta av lärarna på sommarkurserna är verksamma eller före detta svensklärare vid universitet utanför Sverige och årets lärare var från universitet i Bulgarien, Estland, Lettland, Litauen, Frankrike, Spanien, Tyskland och Ukraina. Så rutinerade lärare borgar för högsta kvalitet på undervisningen och årets deltagare var också genomgående mycket nöjda. Det var en imponerande nivå på deltagarnas språkkunskaper trots att vissa av dem blott studerat svenska i knappt ett år.

Bland deltagarna fanns Oliwia Kowalczyk som har studerat svenska i ett år vid Warszawas universitet och hon var för första gången i Sverige. Det var smått otroligt när man hörde hennes svenska och hon är bland annat intresserad av att arbeta med dubbnings i framtiden, vilket är en omfattande verksamhet i Polen. Hon var mycket nöjd med sommarkursen och sade att: "Alla är så vänliga och alla vill hjälpa till hela tiden". Yana Fedosyk från Kiev hade bara studerat svenska i ett år och när man betänker att båda hon och Oliwia har ytterligare minst två års studier i svenska vid respektive hemuniversitet framför sig inser man den fantastiska nivån det är på deras svenskstudier.

Även Ewa Rakowska från Poznan var i Sverige för första gången och hon förklarade att hennes väg in i det svenska språket inte minst drivs av hennes kärlek till den svenska litteraturen. Hon var mycket nöjd med kursen och berömde även utbudet av veganska alternativ vid måltiderna. Martyna Kudlewska studerar också svenska i Poznan och talar även hon utmärkt svenska, vilket hon förklarar med sitt stora intresse för nordiska språk, trots att det inte är det enda språk hon intresserar sig för. Utöver svenska studerar hon bl.a. kinesiska och japanska. Hon menar dock att svenska är lättare än kinesiska och japanska och hennes planer är att bli tolk och översättare.

Alla kurserna har sin egen unika profil och detta förstärks inte minst av den geografiska spridningen på kurserna. Ingen

av kurserna riktar sig till nybörjar utan kurserna på Axevalla, Hola och Kalix folkhögskolor riktar sig till studenter som studerat svenska från ett till två år och kursen på Malungs folkhögskola är på avancerad nivå och riktar sig till de som studerat längre. Detta märks bland annat på mängden skönlitteratur studenterna läser på kursen men samtliga kurser har en stor bredd i innehållet, med bland annat språk, skönlitteratur, historia och svensk samtid på schemat. I Axevalla görs det t.ex. utflykter till historiska platser i Västergötland men också till Göteborg. Under sommarkursen på Hola folkhögskola ingick bland annat en exkursion till Bönhamn där strömming fiskas och lagras. Naturligtvis avslutades kursen med en surströmmingsskiva.

Under kursen på Malungs folkhögskola besöktes bl.a. Mora och Zorngården, det talades dalahästar och i år överlappade kursen delvis den i Malung årliga dansbandsveckan.

Under kursen i Kalix besöktes kommunhuset i Kalix, där studenter träffade lokalpolitiker, men också Kukkolaforsen och Polcirkeln och till skillnad från de sydligare kurserna, vilka i år drabbades av tämligen lynnigt väder, hade de huvudsakligen solsken och strålande sommarväder i Norrbotten.

Årets nöjda kursdeltagare bekräftar att sommarkurserna är en mycket viktig verksamhet och vi kan med tillförsikt börja planera inför sommarkurserna 2024.

Text: Viktor Hennius, SI

Svenska institutet (SI) är en myndighet med uppdrag att skapa intresse och förtroende för Sverige utomlands. Vi arbetar med Sverigefrämjande, samarbete i Östersjöregionen och global utveckling. SI har det övergripande ansvaret för svenskundervisningen i utlandet, främst på universitetsnivå. www.si.se

High school-betyg får äntligen ny omräkning

I början av sommaren meddelade Universitets- och högskolerådet, UHR, att de kommer att justera omräkningen av gymnasiebetyg från USA. Det är en stor seger för alla utlandssvenska ungdomar som vill fortsätta sina högre studier i Sverige, och en fjäder i hatten för Svenskar i Världens påverkansarbete.

Av de uppskattningsvis närmare 700 000 svenskar världen över, bor ca 179 000 i USA. I den siffran återfinns även barn och ungdomar som går i det amerikanska skolsystemet. De som vill fortsätta sina högre studier på ett svenskt lärosäte behöver få sina high school-betyg översatta till den svenska betygsskalan, något som görs av Universitets- och högskolerådet, UHR.

I augusti 2020 trädde nya bestämmelser i kraft rörande omräkningen av high school-betyg. Jämfört med tidigare omräkningstabell tappade de amerikanska gymnasiebetygen i värde när de räknades om till den svenska betygsskalan.

Detta ledde till en flodvåg av mejl till Svenskar i Världen från upprörda föräldrar vars ungdomar inte längre kom in på de önskade utbildningarna i Sverige. Nu skulle ett intensivt påverkansarbete påbörjas.

Debattartikel gav ringar på vattnet

Startskottet blev den debattartikel som publicerades i Svenska Dagbladet den

19 maj 2021, "Nya betygsregler slår mot utlandssvenskar". Den fick snabbt gehör och utbildningsutskottet kallade in UHR:s generaldirektör till ett möte för att diskutera frågan.

Kort därefter skickades två interpellationer till den då ansvariga ministern, Matilda Ernkrans (S), som följdes upp med en interpellationsdebatt i riksdagen.

Frågan lyftes även på Utlandssvenskarnas parlament i augusti samma år då både UHR:s generaldirektör Eino Örnfeldt och andre vice ordförande i utbildningsutskottet, Kristina Axén Olin, deltog. Senare under hösten meddelade generaldirektören att UHR skulle initiera en intern utredning av high school-betygen. I samma vecka träffade Svenskar i Världen UHR för att diskutera frågan ytterligare.

Därefter inledde myndigheten en fördjupad konsekvensanalys och i februari 2023 bjöds Svenskar i Världen återigen in till UHR för att ta del av resultatet. Deras slutsats var att omräkningen borde ses över.

Under våren 2023 tog UHR fram en ny omräkningstabell för de som söker svensk högskoleutbildning med gymnasiebetyg från USA. Den kommer att tillämpas första gången vid antagning till utbildningar som påbörjas 2024.

Det känns fantastiskt att våra ansträngningar gav resultat. Förutom att ungdomarna får det betyg som reflekterar deras

Interpellationsdebatt mellan ministern för högre utbildning Matilda Ernkrans (S) och andre vice ordförande i utbildningsutskottet Kristina Axén Olin (M) den 16 september 2021.

marna får det betyg som reflekterar deras insats, gynnar beslutet samhället i stort eftersom dessa ungdomar bidrar med värdefull internationell erfarenhet, säger Cecilia Borglin, generalsekreterare i Svenskar i Världen.

Svenskar i Världen är en ideell och politiskt oberoende organisation som arbetar för att stödja utflyttande och återvändande svenskar. Organisationen är också en remissinstans och bedriver påverkansarbete till nytta för de 660 000 svenskar som arbetar, studerar eller bor utomlands. Organisationen utger utmärkelsen Årets svensk i världen. Mer information på www.sviv.se. Svenskar i Världen finns även på Facebook, Instagram, Twitter och LinkedIn.

Två sverigefrämjare

Text: Eva Hedencrona

Många krossade glastak

Sverigefrämjare Karin Ehnbom-Palmquist, tidigare ambassadör, generalsekreterare för Svenskar i Världen och idag arbetande ordförande i Stipendiefonden för svensk utlandsungdom

Hur blir man egentligen en bra diplomat, och en duktig aktör i internationella sammanhang?

Förmodligen tycker man om att arbeta utomlands, att arbeta hårt och effektivt i nya och skiftande miljöer. Men det krävs också flexibilitet, ett mod, en förmåga att hantera fördomar och så måste man vara lämpad att kommunicera över kulturgränser och med ständigt nya medarbetare, driva projekt och starta om på nytt, gång på gång. En person som ger beskrivningen ett ansikte är tidigare ambassadör Karin Ehnbom-Palmquist, idag arbetande ordförande i styrelsen för Stipendiefonden för svensk utlandsungdom. I 39 år har hon tjänstgjort vid svenska utlandsmyndigheter.

Det började i Spanien, inte på UD, utan med en anställning på Ving/Club 33 för att bekosta universitetsstudierna i Sverige. Där träffade hon sin blivande man och följeslagare, och just familjen är viktig för Karin. Hon menar att man blir en bättre Sverigerepresentant om man har sin familj med sig. Genom dem får man ett utvidgat umgänge; genom makes arbetskamrater och barnens klasskompisar lär man sig mer om det land man vistas i. Ibland kan det dessvärre bli farligt. Karin minns när hon var stationerad i Caracas där alla i princip bar vapen och man kunde bli skjuten för 20 kronor. Barnen hade då en säkerhetsmedveten au-pair som fick följa med dem vart de än gick. Deras klassrum blev beskjutet men ingen kom till skada. Karin menar att hon ändå kände sig trygg eftersom barnen alltid var bevakade och aldrig fick gå någonstans själva.

Familj, man och barn, kanske hemmafru efter utbildningen? Det var något Karin fick höra efter att ha blivit antagen till UD, i hård konkurrens med 1600 sökande. Det var året man tog in 16 personer, och två av dessa var kvinnor. På den tiden skulle kvinnor inte fortsätta arbeta efter första barnet och inte heller bli ambassadörer, berättar Karin, som hade en annan syn på

sin framtida karriär än många på UD. Det blev knappast någon barnledighet att tala om och ambassadör blev hon, i Mexiko, Australien och Nya Zeeland. Hennes manliga kollegor trodde felaktigt att hon hade blivit kvoterad in.

Karins långa utlandsarbete inleddes med två års aspirantutbildning på UD, varav 6 månader vid ambassaden i Paris och hennes man var med redan från början. Den första utlandsposteringen blev sedan i Chicago och på den tiden blev man placerad, och hade inte möjlighet att välja. Framförhållningen var kort, och ett telex (maskinsänd telegraf) gjorde att Karin fick ta familjen och flytta till Bonn. Ytterligare ett telex placerade Karin på Svenska informationskontoret i New York City och där var hon stationerad i sex år och fokus låg på Sverigefrämjande. New Sweden 88, den svenska kolonin i Delaware som grundades 1638 och som tillhörde Sverige fram till 1655 blev ett stort uppdrag. De 350 åren firades bland annat genom att svenska kungen och drottningen reste runt i USA under en månads tid.

Efter tiden som ambassadör i Mexico blev Stockholm den nya hemstaden. Karin blev protokollchef på UD. Arbetet innebär bland annat ansvar för planering och genomförande av både inkommande och utgående statsbesök, samt förberedelser för internationella konferenser och officiella besök. I samband med denna tjänst träffade Karin både den ryska och den amerikanska presidenten. Det blev tre år i Sverige.

Det projekt som Karin är mest stolt över är Swedish Style 2005, och 2007 som hon genomförde under sin tid som ambassadör i Australien och Nya Zeeland. Det var ett samarbete mellan ambassaden, honorärkonsulatet samt svenska företag både i Sverige och på plats. Swedish Style tog upp miljö, konst och svensk mat. I samarbete med Ishotellet i Jukkasjärvi fraktades isblock från Torne älv till evenemanget för att användas till att skapa vackra iskulpturer. Kronprinsessan Victoria var ansiktet utåt.

Sverigefrämjande är enligt Karin att synliggöra svensk kultur, att hjälpa till med regeringskontakter, visa den svenska företagsamheten men också att informera om kvinnors rättigheter. För att kunna fungera som chef på ständigt nya ställen måste man inse att det inte går att ändra på alla rutiner och att man måste förstå att det tar tid att sätta sin prägel på en arbetsplats, menar Karin.

”Jag älskar att arbeta”, säger Karin som efter avslutad anställning på UD blev generalsekreterare för Svenskar i Världen, en organisation som företräder fler än 600 000 utlandsboende svenskar. Det blev tio år på posten. Idag är Karin arbetande ordförande i Stipendiefonden för svensk utlandsungdom, som bland annat ger medel till barn till utlandssvenskar som vill studera i Sverige eller på svensk skola utomlands. Stipendier ges också till praktikanter vid svenska handelskamrar. För sitt arbete med praktikantstipendieprogram för Handelskammaren i Storbritannien fick Karin priset Extraordinary Member Award. 2022. Sedan starten 2017 har 65 praktikanter placerats på handelskammare runtom i världen.

Karin beskriver sig själv som en rastlös själ som varje höst längtar ut i världen. Men hon säger att hon nu har lugnat sig och funnit sig till ro i Stockholm. Karin har många erfarenheter och minnen att blicka tillbaka på. Att bo utomlands är fantastiskt, allt från att hitta en bra kemptvätt till att förstå hur människor i olika delar av världen fungerar, betonar hon.

Karins man blev första manliga ordförande i Sophia Albertina klubben, klubben för medföljare, de båda barnen bor idag i Sverige, pratar naturligtvis svenska men efter alla år utomlands, engelska med varandra. Och Karin fortsätter sitt internationella arbete på Stipendiefonden.

Tillbaka till den inledande arbetsbeskrivningen. Den stämmer väl in på Karin Ehnbom-Palmquist, men man behöver tillfoga ett ”extra allt”.

Elisabeth Tarras-Wahlberg, Karin Ehnbom-Palmquist och Kronprinsessan Victoria

Karin i farten som Sverigefrämjare

Ljusspridare i Kyiv

Sverigefrämjare Olesia Popovych, tolk i svenska och lärare i svenska på Skandinaviska gymnasiet i Kyiv

Nu har barnen äntligen fått sitt sommarlov, berättar Olesia Popovych när vi träffas i slutet av juni. Skolan hade tvingats att förlänga terminen eftersom lovet kring jul och nyår blivit ett par veckor längre än vanligt. Man hade då saknat el och det fanns varken ljus eller värme i klassrummen. Skolan är Skandinaviska gymnasiet i Kyiv. Och där bedrivs verksamhet trots att bomberna flyger över våra huvuden, säger Olesia som betonar att det är viktigt att barnen får komma till skolan för att skapa kontinuitet och en känsla av att det trots allt, finns ett vanligt liv någonstans. Blir det för farligt går klasserna ner i skyddsrummen, ibland upp till två gånger per dag, och där sitter barnen och pluggar och läser och förbereder sig inför läxor och prov.

Skandinaviska gymnasiet är inte ett gymnasium som namnet kanske antyder utan en skola där man går från årskurs 1 till årskurs 11. Barnen börjar när de har fyllt sex år och slutar när de är 17. Olesia Popovych har själv varit elev där och hon tog examen för fyra år sedan. Hennes föräldrar tyckte att skolan var bra, den låg nära hemmet och beslöt därför att dottern skulle gå där. Skandinaviska gymnasiet är statligt och egentligen en helt vanlig sådan läroanstalt, förutom att man där kan studera skandinaviska språk samt finska. Detta gör skolan unik i sitt slag. Olesia som idag undervisar i svenska valde att studera norska under hela sin skoltid. Hon säger att hon helt enkelt blev "kär i" skandinaviska språk och det var roligt med alla utbyten som skolan hade. När det blev dags för universitet valde hon att studera svensk lingvistik och översättning på Taras Shevchenko Nationella universitetet i Kyiv. Redan under sin andra termin började hon arbeta extra som lärare i svenska på sin gamla skola, och det trivdes hon verkligen med. När universitetsstudierna var avklarade fick hon arbete på skolan och ansvarar idag för 150 elever i olika årskurser som läser svenska. Barnen är jätteduktiga, och de är otroligt nyfikna på Sverige, och frågar om allt från smågodis till politik. Vi firar Astrid Lindgrens födelsedag och vi vårdar Alfred Nobels minne och jag betonar att i framtiden kommer de alla att få möjlighet att besöka Sverige, fortsätter Olesia och säger att den framtidsvisionen, den drömmen, är viktig att förmedla. Hon

berättar också att när de i vintras skulle fira lucia så försvann elen lite då och då men det hindrade inte luciatåget eftersom man använde levande ljus. Det blev en stark, symbolisk upplevelse med de vackra levande ljusen och många kände inombords att vi tillsammans bär ljuset, och att vi måste tro på en framtid för oss och speciellt för barnen, säger Olesia.

När Olesia började undervisa på Skandinaviska gymnasiet kom pandemin och då började skolan med onlineundervisning. Alla satt hemma och studerade, samtidigt kunde barnen visa varandra sina husdjur, och både katter och hundar fick vara med under lektionerna. Barnen var glada över att träffas men alla längtade tillbaka till den riktiga skolan. Sedan kom kriget, och en ny studiesituation uppstod som krävde anpassning till flera olika studiegrupper. Några elever kommer till skolan varje dag, andra elever följer undervisningen via zoom vilket gäller de elever som finns i länder inom ungefär samma tidszon som Ukraina. En tredje grupp finns på ställen där tiderna inte alls stämmer och de följer en egen kurs, en kurs som Olesia har satt ihop. Det är viktigt att alla ska ha samma kunskaper med sig när allt blir som vanligt och alla barn kan komma tillbaka till skolan igen och därför gör vi så här, berättar hon. Just nu är det ganska många som återvänder och de kommer snabbt in i klassen igen. För mig är det så viktigt med dessa barn, betonar Olesia. Många sover dåligt, har föräldrar som är del av det militära och de behöver stöd och uppmuntran och jag försöker hjälpa dem på alla sätt, fortsätter hon.

Olesia pratar svenska utan problem och hon berättar att hon har besökt Sverige ett flertal gånger. Hon har gått på en sommarkurs på en folkhögskola och så sent som i april 2022 gjorde hon volontärarbete på Axevalla folkhögskola i närheten av Skara där hon arbetade som tolk och lärare

i svenska för ukrainare. Efter sex månader återvände hon till Kyiv, det är mitt sätt att hjälpa till och jag behövs hemma hos barnen i skolan, säger hon.

Olesia är inte "bara" lärare, hon är också tolk efter tolkutbildning på distans vid Folkuniversitetet, och nu registrerad vid Kammarkollegiet i Stockholm. Då var hon 20 år. Nu är hon 21 och har precis avslutat en uppsats om Magdalena Anderssons retorik. En uppsats på 99 sidor, på svenska.

När vi skiljs åt efter en veckas kurs i Göteborg (se artikel på sidan 4-6) ska Olesia bege sig hemåt. Den resan går över Polen, först med flyg och sedan med buss genom Ukraina och det tar henne två dagar att komma hem till Kyiv.

Det hon strävar efter, längtar efter och drömmer om är att "hennes" barn ska få vara barn igen och att de ska få möjlighet att bygga upp sina liv i ett fritt Ukraina.

Dialekten i Gammalsvenskby

– att göra den negligerade rösten hörd
Dialektens ordförråd

Med denna artikel avslutas publiceringen av substantiv grupperade i tematiska grupper enligt ordens betydelse. I ordlistor nedanför kommer ett svenskt ord och sedan dess ekvivalent i dialekten. Artikeln omfattar resten av dialektord som börjar med bokstäverna u, ü, ä, ö.

Principer för denna publikation var förklarade i föregående artiklar i Sverigekontakt (2021, nr. 3 och 4). Det är inte alla tematiska grupper som ingår i denna artikel; frånvarande grupper samt verb och pronomen kommer att behandlas i en separat artikel senare. Den ända källan för det faktiska materialet är intervjuer med dialektalarna.

Förkortningar:

f., fem. – femininum
m., mask. – maskulinum
n., neut. – neutrum
pl. – plural
ry. – ryska
sg. – singular
ukr. – ukrainska

Stavningen

Mina stavningsprinciper för dialekten förklaras i detalj i »Sverigekontakt», nr 1 (2018). Bokstäverna *ā, ē, ī, ō, ū, ä, ö, ü* betecknar långa vokaler; *ā* uttalas på samma sätt som svenskt *a* i hand (men är långt); *ō* och *o* uttalas alltid som *å* i *år, fått*; *ū* och *u* som *o* i *bo, bott*; med *ü* och *ü* betecknas vokaler som uttalas som *u* i *hus, hund*, fast den korta *u*-vokalen i dialekten är öppnare och uttalas med framskjutna läppar. Med *d, t, n* betecknas samma ljud som svenska *rd, rt, rn*; *š* betecknar en konsonant som liknar tyskt *sch* i *Fisch*; *l* är »tjockt» *l* (tungspetsen viks högt till gommen, sedan sänks den ner snabbt och vidrör alveolerna en gång); *ŋ* uttalas som *ng* i sång; *x* uttalas som tysk *ach-Laut*; *β, t, k* är oaspirerade; *g, j, tj* uttalas alltid som *g + j, s + j, t + j* och aldrig som i standardspråket. Det finns ingen tonaccent i dialekten; med *˘* betecknas frasbetoning. Bindestreck visar delar av sammansatta ord, t.ex. *mann-folk* 'manfolk'.

Böjningsmönster

Maskulina substantiv (det är bara mest typiska former som anförs i exempen; i intervjuer och i verkligt tal kan förekomma varianter, t.ex. *bēkar* och *būknar* vid sidan av *bēkär* 'böcker'):

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
m. I.1	-en	-ar	-a/-ana	<i>fisk, fisken, fiskar, fiska/-ana</i>
m. I.2	-n			<i>kvist, kvistn, kvistar, kvista/-ana</i> 'kvist'
m. I.3	-n			<i>stül, stün, stular, stula/-ana</i> 'stol'
m. I.4	nolländelse			<i>bjün, bjün, bjünar, bjüna/-ana</i> 'björn'
m. I.5	-en	-jar	-ja/-jana	<i>säck, säcken, säckjar, säckja/-jana</i> 'säck'
m. II.1	-en/-n/noll	-är/-ar	-e/-ena/-a/-ana	<i>svänsk, svänsken, svänskar/-ar, svänske/-a/-ana</i> 'svensk'
m. II.2	-n	-är/noll	-e/-ena/-na	<i>bokar, bokan, bokarär, bokare/bokana</i> 'bagare', <i>biggjar, biggjan, biggjar, biggjarär, biggjare/-ena</i> 'byggare'
m. III.1	-n	-r	-na	<i>stoka, stokan, stokar, stokana</i> 'käpp'
m. III.2	-an	-ar	-ana/-a	<i>ënd, ändan, ändar, ändana/-ana</i> 'ände'
m. IV	-n/noll	-är med omljud	-re/-e med omljud	<i>füt, füt, fētär, fētre</i> 'fot'

Feminina substantiv:

f. I.1	-e	-ar	-ana	<i>brü, brüe, brüar, brüana</i> 'brud'
f. I.2	-e, -ja	-jar	-jana	<i>sän, sänje, sänjar, sänjana</i> 'säng'
f. II.1	noll	-r	-na	<i>viku, viku, vikur, vikuna</i> 'vecka' <i>näsa, näsa, näsar, näsana</i> 'näsa'
f. II.2	-a	-ar	-ana	<i>hēn, hēna, hēnar, hēnana</i> 'höna' <i>sistar, sistra, sistrar, sistrana</i> 'syster'
f. II.3	-ja	-jar	-jana	<i>kirke, kirkja, kirkjar, kirkjana</i> 'kyrka'
f. III	-e	-är med omljud	-re/-e med omljud	<i>bük, büke, bēkär, bēkre</i> 'bok'

Neutrale substantiv:

Typ	Best. sg.	Pl.	Best. pl.	Exempel
n. 1	-e/noll	-är	-ena/-na	<i>lömb, lömbe, lömbär, lömbena</i> 'lamm', <i>finstär, finstre, finsträr, finstrena</i> 'fönster', <i>klē, klē(e), klēär, klē(e)na</i> 'kläde'
n. 2	noll	-r	-na	<i>stikke, stikke, stikkär, stikkena</i> 'stycke' <i>öua, öua, öuar, öuana</i> 'öga'

Adjektiv (för detaljer om adjektiv se Sverigekontakt 2018, nr 3, s. 20–23)

Typ	Mask. sg.	Fem. sg.;	Neutr. sg.	Icke-attributiv plural
		attributiv plural; svag form		
1	<i>tummär</i> 'tom' <i>när</i> 'ny'	<i>tumm</i> <i>nī</i>	<i>tummt</i> <i>nitt</i>	<i>tummar</i> <i>nīar</i>
2	<i>dīran</i> 'dyr' <i>fālan</i> 'vacker'	<i>dār</i> <i>fāl</i>	<i>dītt</i> <i>fātt</i>	<i>dārar</i> <i>fālar</i>
3	<i>liklendar</i> 'lycklig' <i>rostndär</i> 'rostig' <i>nakondär</i> 'naken'	<i>likle</i> <i>roste</i> <i>nako</i>	<i>liklet</i> <i>rostet</i> <i>nakot</i>	<i>liklendar</i> <i>rostndar</i> <i>nakondar</i>

Andlig värld, kultur, språk

dikt väss f. II.2: *He, som-dom gäva 'upp ot-de e skūla de lär ätt hū, de lär hon vässa ätt hū, läsär o läsär opó me-e, o ättast stuppar inn būke unde hūe...* Det, som de ger till dig i skolan att lära dig utantill (»efter huvudet»), att lära dig den dikten utantill, du läser och läser det alltjämt, och till slut lägger boken under huvudet...

ord *ūd* n. 1: *Tö kunt vār a häve skreve brif ot me, xots tjū ūd?* Du kunde väl ha skrivit ett brev till mig, åtminstone ett par ord?; *Tola änt so fikst, före he, än ja änt fästör allt, drā ūt ūdna läjäre* Tala inte so snabbt, eftersom jag inte förstår allt, dra ut orden längre (dvs. uttala långsamare; det brukade jag säga till Lydia Utas och de andra dialektalarna hela tiden).

ängel äjäl m. I.4.

Fysisk värld och naturfenomen

eld *äld* m. I.2 eller I.1; bara sing.: *Me grūlaka böūla-de 'girm allt... ūte gruba äldn, som-de äilda* Med glödrakan räfsar du genom (girm) allt... elden i ugnen, som du eldade.

gnista *äld-gnista* n. 2, *äld-gnist* f. II.2.

väder *vädärläk* m. I.1, bara sing. används:

Vädärlaiken ändra-se Vädret ändrar sig.
oväder *ūvädär* n. 1: *Edā jär-e som ūvädär, he blēsär, rävnax, o sūle kann līs* Idag är det som oväder, det blåser, regnar, och solen kan skina.

oväder med mycket stark vind *vädär-ild* n. 1: *To-där jär ätt slift vädär-ild, he kann slit tākena 'ljänd fron hūsna, vrī trānar ūt mā rētäre. Tēr, som Malmase leva, tēr vār hūse tāfft mā bläkke, o to he vädär-ilde vār, so släit-e 'ljänd bläkke, än-dom hitt bläkke po holmen. O tēr ō vār grinde vräe-e ūt ätt stuft akatse-trā mā rētäre* När det är sådant oväder, kan det slita bort taken av husen, vrida ut träd med rötterna. Där familjen Malmas bor, där var huset täckt med bleck, och då det där ovädet var, så slet det bort blecket, så att de hittade blecket på »holmen» (flodängen). Och där också vid grinden vred det ut ett stort acacia-träd med rötterna.

vind *vädär* n. 1, bara singular form används: *Var fäst änt ija slift vädär. Nō byre blēs* Först var det inte sådan vind. Nu börjar det blåsa; *To katta krapas, bruk' dom säi: "Tjöl vädäre kvässär-on klūna po se"* När katten börjar »krapas» (skrapa), brukar man säga: »Till vinden vässer den klorna på sig»; *Vädäre kann blēs äld-gnistar ütärkvātāna, kann än byre brinn nōat* Vinden kan blåsa gnistor åt alla håll, något annat kan börja brinna.

våg *vōa* f. II.1; vågformig *vōatär* 1.

värld *vād* m. I.2 eller m. I.1: *Kott-dom kēr oss, tēr kēr ve, um häila vāden, hōss tīske kēd oss. Me ko, än-dom still oss, so jäta ve. Vē ft mike* Vart de kör oss, där kör vi, kring hela världen, såsom tyskarna körde oss (under andra världskriget). Vad de ger oss att äta (still oss), så äter vi. Vi fick mycket (att genomlida); *He jär rāi tār po han vādñ* Det är redan tid till den andra världen (dvs. döden kommer snart; sägs av gamla människor).

Människor

fästman *umman* m. IV (»ung man»): *Hon mado vänta ätt nōn. Kanske vänta-on ätt sin umman* Hon kanske väntar på någon. Kanske väntar hon på sin fästman.

gäst *xostes-mänske* f. II.3: *Xostes-mänske jādē tridakks-tī, a sänn kann-on skōa snäitt po-de* Du är gäst under tre dagars tid, och sen kan hon titta snett på dig (dvs. är det inte bra att stanna hos någon som gäst för mer än tre dagar).

ungdomar, unga människor *uyjdumm* m. I.1: *Tjöl aftan, rāi bait arbete, so gē uyjdummen ūt po gatna de läik* Mot kvällen, redan efter arbetet, så gick ungdomarna ut på gatan att ha det roligt (»leka»).

vän *vänn* m. II.1: *Ja här mike vännär... He kumär ūt, so som po hökk-svänsk, ija anat ūd jär änt de säi* Jag har många vänner... Det blir (»kommer ut») som på rikssvenska, något annat ord finns inte att säga.

änka *änke* f. II.3.

Yrken, sysselsättningar

boskapsherde *vallar* m. II.2.

kvacksalvare, också **barnmorska** *ällamüär* f. II.2: *To-de blär rädd fron nōat, räddar ō-de, so gē gamma mā me näst älla-müär, o hon hällt sänn ūt-e frōn me, he mado vār blī, hon gjūd-e varmt, o hällt sänn titt-e po hon panna, o so vīsa-se, hälls dehūp, fron ko, än ja blāi rädd* När du blev rädd för något, så mormor gick med mig till »älla-müär», och hon »hällde det ut» från mig, det var kanske bly, hon gjorde det varmt och hällde det dit på den pannan, och så visar det sig, hålls ihop, vad jag blev rädd för.

vakt *vaftar* m. II.2: *Än vaftar, han vafta kāvna po bastan, än änt ijen gōr de stjōla kāvna* En vakt, han vaktade vattenmeloner på fältet (»bastan» är ett ryskt ord, det är ett fält med vattenmeloner, »kāvna», ett annat ryskt ord), så att ingen skulle gå att stjåla vattenmelonerna; **kvinnlig vakt** *vaftask* f. I.1.

Djur, fåglar, fiskar

häst *äik* m. I.5: *Hōss ja rāi vār mätt me-en, han äiken! Tjöl vōre före mīddan lēndär-e, a tjöl kvēldn jär frost. Allt jär skarft-frōset po-de, klēna, stō änd o gnās. Klēna jära allar vōtar, biksana o hanklē, hēr för ja än spänn ūt äiken, a händäre jära*

stīvar. Tāta jär skū-arbet. He vār 've, a han stakkas äiken, än ja gāv hon stuppa hāi ot-n tjöl, han kann-do änt laggjas 'hēr, fjō-do drāa allt... Hur jag var redan mätt (trött) med den, den hästen! Om våren före middagen smälter det, men på kvällen är frost. Allt är fruset skarpt på dig, kläderna, står på ända och gnids. Kläderna är alla våta, byxorna och handskarna, och till råga på allt får jag spanna ifrån hästen, och händerna är styva. Det är skogsarbetet. Det var vi, men den där stackars hästen, jag bara gav honom lite hö, den kan inte läggas ner, får dra allt...; **hästhov** *äike-skū* m. I.1.

oxe *uks* m. I.2: *Tjūn, han jär änt ūt-sküre, a uksn jär ūt-skürendär* Tjuren, den är inte kastrerad, men oxen är kastrerad.

uggla *öügl* f. II.2.

uv *ubb* m. I.1 eller m. II.2: *Ja gits', än hund gäiär po böna, som skrī, a he vār filin, ubben... He, som skrīa bait oss, he komm ūt, än-e vār han ubben, som gjūd slift väzent. Han skrīa po allhundaslās möl: skrīax, o grōtär, o lēär, allt... Ja tolar 'umm-e, o az, än-e rāsär 'girm me* Jag trodde att hunden skaller på barnen som skriker, men det var »filin» (ryskt ord), uven... Det som skrek bakom oss, det var den där uven, som gjorde sådant väsen. Han skrek på alla slags röst: skriker, och gråter, och skrattar, allt... Jag talar om det och jag även ryser (»det ryser genom mig»).

varg *varg* m. I.1: *Hunda tjūt som varga, än-e jär grimmt de līas* Hundarna tjuoter som vargar, så att det är skrämmande att lyssna.

vargunge *varguy* m. I.1.

älg *ölg* f. II.2.

Människo- och djurkropp

mustasch *use* n. 2 (< ry.); **med mustascher** *usjatär* 1.

underläpp *unde-läpp* m. I.1.

vinge *viyij* m. III.2 wing.

vrist *vrīst* m. III.2: *Hon kunnit änt gō po bäine, vrīstan vār svüllendär* Hon kunde inte gå till fots, vristen var svullen.

vårta *vatt* f. II.2.

ärr *ärr* n. 1.

öga *öüa* n. 2 (i plural också 'ansikte'): *Jehannes, min brüär, jär stikär svüllendär, öüana o fētre* Johannes, min bror, är så svullen (av hunger), ansiktet och fötterna.

ögonfrans *öüks-brū* f. II.2, *öüs-brün, öüks-brün* f. II.2 eller f. II.1

ögonhår *öüks-hör* n. 1.

ögonlock *öüg-z-bläka* m. III.1; *öüs-lok*, *öüxs-lok*, *öüks-lok* n. 1.

pupill *öü-stään* m. I.4.

Växter

krusskräppa *äike-sīrar* f. II.2; bara plural form används (»hästysror»); **busk av krusskräppa** *äikesīr-büsk* m. I.1.

valnöt *vānätär* n. 1 walnut.

vidja *vīdje* f. II.3: *Me ko flēt-dom korga?* – *Me vīdjar/vīdje-riskar* Vad flätade ni korgarna med? – Med vidjor/vinrankor; *Fār fläita-dom korga sole me lōj vīdjar* För flätade man själv korgarna med långa vidjor; *De flēt lill korga, so fō-de flō 'ljänd barken from tom vīdjana* Att fläta små korgar, så får du flä barken från de där vidjorna.

vinranka *vīdje-risk* f. II.2.

ärtskida *ättär-skäi* f. II.2.

Byggnader och deras delar

bottenvåning *unde-rōa* f. II.1.

tvättstuga *vask-hūs* n. 1.

vägg *vāgg* f. I.1, *vāgge* f. II.3; **yttervägg** *ūta-vāgg* f. I.1: *Ūta-vāgge, he jär vāgge from gōdn, from ūtaföre* Ytterväggen, det är en vägg från gården, från utanför.

Hushållsobjekt och möbler

glasögon *öü-glāsär* n. 1 (pl.): *Ja sär änt hōle bra, ja gōr me öü-glāsna* Jag ser inte mycket bra, jag går med glasögon.

ugn *ū* m. I.1: *Ūte gruba vār än ū, jēndär, me lūkka, o tēr satt-dom kāstrüller de kük* I spisen var en ugn, av järn, med en liten dörr, och dit ställde de kastrullar att koka; **hylla över ugnen för tallrikar** *ū-pall* m. I.1. **ur** *ūr* n. 1: *Fār vā-där ūre de klänke 'upp po vāgge. O he hāv äin kē mä lūe. Drār 'upp ända 'upp de ändan unde ūre, he tikkar sämn hitt o titt. O he lūe, he drās sämn 'nēr, so fō-de skōa, än-e änt drās 'nēr de ändan. Umm-e drās ända 'upp de ändan, so blīär ūre stōande, so fō-de drāa 'upp ötär he lūe* För var det ett ur att hänga upp på väggen. Och det hade en kedja med lodet.

Man drar ända upp till ändan under uret, det tickar sedan hit och dit. Och det lodet, det drar sig sedan ner, så du får titta att det inte drar sig till ändan. Om det drar sig ända upp till ändan, så stannar uret, så får du dra upp det där lodet igen.

vagga *vagg* f. II.2.

vågskål *vīft* n. 1.

örngott *vād* n. 1.

Kläder

manschett *ärm(s)-knjūt* m. I.2.

ytterkläder *ūta-klēnar* n. 1 (bara pl.).

ärm *ärm* f. II.2.

Mat

ost *üst* m. I.2.

ravioli *varnek* m. I.1 < ukr. eller ry. *varénik*: *Han kōn kann-de bräs sänn pīrakar mä, häldär gära varnekar. Ja hōlt 'ō-dom, varnekar, grād mä äina kōl dämmtär mä täss grāvāna* Med den där kålen kan du baka pajer eller göra ravioli. Jag tyckte om dem, ravioli, just med småkokt kål med fläsksvål.

sallad med kokta rödbetor *vinegret* m. < ry. *vinegrēt*: *To min gamma blāi dē, so drēnd ja, än han vinegret stōr po būde, so gjūd ja fādes 'ō vinegret o satt 'upp-en po būde* När min mor dog, hade jag en dröm att »vinegret» står på bordet, så lagade jag strax »vinegret» och ställde upp den på bordet. **soppa välj** m. I.1 (bara sing. används): *To väljien byre kük, so fō-de 'ō tōa frāse 'ljänd frōn-en, än väljien blīär räimare* När soppan börjar koka, så får du ta bort fradgan, så att soppan blir renare.

vin *vīn* n. 1.

ägg *äg* n. 1; **äggskal** *ägge-skāl* n. 1.

äppelpirog *äpl-pīrak* m. I.1.

ärtsoppa *ättär-välj* m. I.1.

Byn och dess delar

vingård *vin-gōd* m. I.2.

väderkvarn *vädär-kvēr* f. I.1: *Tēr, som Melitta blāi fēd o lēvd, tēr lite lēgäre 'nēr, tēr vār äin vädär-kvēr* Där Melitta föddes och levde,

där lite lägre ner, där var en väderkvarn.

väg *vēg/vāg* m. I.1.

Ämnen och material

flinta *äild-stään* m. I.4.

hästspilling *äike-skōn* n. 1: *Fār vā-đo änt ija värke... gjūd-de äild from buskas-skōne o äike-skōne, trampā 'hūp-e* För (dvs. i gamla tider) var det ingen ved (eftersom det växte mycket få träd kring byn)... ve gjorde eld av kreatursspilling och hästspilling, trampade hop det. **sot** *ūs* n. 1 (bara sing.): *Han gruba-gōjnen vār füllär mä ūs, o ja fī tōa 'ūt-e* Skorstenen var full av sot, och jag fick ta det ut; sotig *ūsätär* 1. **ull** *üll* n. 1 (bara sing.): *To tarva-de mīke üll de spīnn o bind* Då behövde du mycket ull att spinna och sticka; **ullen** *üllet* (bara neutrum förekom): *Ja hāv tjū nīkla gōn, äitta vār üllet gōn, a he ana vār bummal-gōn* Jag hade två nystan av garn, ett var ullet garn, och det andra var bomullsgarn; ullig *üllätär* 1.

var *vār* n. 1 (bara sing.): *Ja hāv tfo blū-frāsar po armen, tēr vār blū o vār dehtp* Jag hade två bölder på armen, där var blod och var tillsammans; *Hon kēft brämnen o vaska sōre üt me brämnen, hon vaska üt väre from he sōre* Hon köpte brännvin (vodka) och vaskade såret med brännvin, hon vaskade ut varet från det där såret.

vatten *vatn* n. 1.

ved *värke* n. 2 (bara sing.): *Striüssana jūta blāna o gnāvöl barken 'ljänd from tom grāina, a he värke blīär 'ötär from grāina, bara kvitt värke, 'ō-gnāvōla* Kaniner äter blad och gnagar barken av de där grenarna, men den där veden från grenarna blir kvar, bara den vita veden, gnagad av; **bit av ved** *värke-bitā* III.1: *Ja slāfft üt äildn, män han rīkär äiles, blāi 'än än värke-bitā 'ötär o han rīkär 'än opō* Jag släckte ut elden, men den ryker ändå, där blev fortfarande en bit av ved och den ryker alltjämt; **vedpinnar** *värkes-pīnar* m. I.4 (pl.): *Mä värkes-pīnar tēnt ve 'unde ūen* Med vedpinnar tände vi under ugnen; **träkubb** *värkestubb* m. I.1.

Text och foton: Alexander Mankov (Institutet för språkvetenskap, Rysslands vetenskapsakademi)

Svenska skolan i Vancouver

Svenska skolan i Vancouver eftersträvar varje år att anordna ett helgläger för sina studenter med tillhörande familjer. Detta läger har i syfte att ge en introduktion till svensk kultur för familjernas utlandsfödda barn och inkluderar även lektioner på svenska. Vidare uppmuntras det genomgående under helgens gång att alla deltagare endast pratar svenska.

Tack vare Sverigekontakts stöd kunde vi på Svenska skolan i Vancouver erbjuda alla studenter en reducerad avgift för att delta på lägret – och därmed lyckas få så många som möjligt att kunna delta!

Detta år anordnades lägret hos organisatören Evans lake camping. Evans lake är ett område vid en liten bergsjö omringad av 240 hektar skog, cirka en timme från staden Vancouver i Kanada. Alla studenter, med familjer, äter frukost, lunch och middag tillsammans och på både fredags- och lördagskvällen anordnades korvgrillning med tillhörande allsång av svenska klassiska lägereldsvisor.

Lördagens aktiviteter sattes igång med

att hissa den svenska flaggan och sjunga Sveriges nationalsång följt av några timmars aktiviteter för studenterna. Efter en samlad lunch hade studenterna gemensamma svensklektioner med lärarna. Efter en gemensam middag utomhus fortsatte dagen i sann ”svensk sommaranda” med aktiviteter såsom brännboll och kubb. På söndagen hann studenterna både med aktiviteter såsom bergsklättring, pilbåge och paddling samt gå en tipspromenad innan avslutningsceremonin efter lunch. Lägret avslutades genom att än en gång sjunga Sveriges nationalsång och ta ner den svenska flaggan.

Att få uppleva svensk kultur och umgås med andra svensktalande familjer under en längre tid är något vi har funnit främjar studenternas gemenskap, ambition och intresse att lära sig det svenska språket.

Studenterna, tillhörande familjer och lärare är väldigt tacksamma att återigen ha kunnat få spendera en minnesvärd helg tillsammans fylld av svensk kultur!

Text: Hanna Edenvik

Sverigedagar i Moskva

Nu när många utländska företag och institutioner har avbrutit samarbetet med Ryssland till och med på det kulturella planet blir det extra viktigt och värdefullt att privata aktörer tar över och försöker att hålla de redan etablerade aktiviteterna vid liv.

På många skolor, oavsett om de är statliga eller privata, har någon form av firande av de utländska högtiderna alltid funnits, men nu ansluter sig restauranger och caféer till dem också. Ett bra exempel är caféet med det stolta namnet ”Ska vi fika?” som befinner sig i Rysslands huvudstad. I år blev det centret för firandet av Sveriges nationaldag för Moskvaborna.

Caféet drivs av den passionerade Sverigeälskaren Kristina som har fokus på den svenska fikatraktionen. Men vid sidan av kanelbullar och kaffe läggs mycket uppmärksamhet på de svenska traditionerna. Man satsar inte bara på att erbjuda och berätta om de säsongsbundna maträtterna, utan också på att upplysa alla de Sverigeintresserade om hur och varför man firar vissa dagar.

Dock tillkommer det ofta fler inslag i firandena, och Sveriges nationaldagsfirande var inget undantag. För att kunna genomföra det hela på det bästa möjliga sättet hade Kristina hyrt en lokal som kunde inrymma kring 50–70 personer. Där blev två dagar fyllda med ljudet av den svenska musiken och svenska språket, doften av nybryggt kaffe och nybakade kanelbullar samt spännande föreläsningar inom olika sfärer av den svenska kulturen.

Antal biljetter var begränsat eftersom man ville undvika trängsel i den lilla lokalen, men den som köpte biljett fick tillgång till alla aktiviteterna under de båda dagarna. Många valde de punkterna i programmet som var intressanta just för dem och föredrog att ta en promenad eller äta på en närliggande restaurang under paus-

erna i sitt ”schema”.

Starten på den första dagen blev en kort presentation av caféets verksamhet och historien bakom kaffedrickande i Sverige. Detta berättades av en lärare som håller språkcafé på ”Ska vi fika?”. Dessvärre var det regnkaos i Moskva den dagen så många hann inte till början av firandet och missade den delen.

Sedan började en öppen lektion i svenska språket. Detta är en gammal tradition för alla som anordnar liknande aktiviteter. Det lockar många personer som kanske aldrig hört ett relativt exotiskt språk och ser en bra chans att lära sig ett par roliga ord eller fraser. Då det gäller svenska så försöker de flesta lärarna lära ut publiken tungvrickaren ”Sju sjösjuka sjuksköterskor sköter sjutiosju sjömän på skeppet Shanghai”. Detta väcker alltid mycket skratt, då många finner det finurliga svenska sj-ljudet helt omöjligt att uttala och roligt att höra.

Öppna lektioner är dessutom en bra möjlighet för olika skolor och institutioner (och dessa är oftast samarbetspartners på sådana firanden) att hitta nya studenter. Tycker man om den som berättar om språket på ett roligt sätt kanske man börjar studera språket också. På Sverigedagarna som hölls av ”Ska vi fika?”-caféet deltog de två största Moskva-språkskolorna där svenska undervisas.

Efter lektionerna var det dags för föreläsningar. Här pratades det om konst, musik, spel, litteratur, film och språk. Man fick lära sig att den svenska musiken inte begränsas till Abba och Roxette, att Carl Larsson och hans fru var de som delvis la grunden till den moderna skandinaviska designen, att Anders Zorn hade stort inflytande på de ryska konstnärerna som hittade inspiration i hans verk. Och att det inte bara var drama som Ingmar Bergman regisserade.

En representant för ett bokförlag visade de nya böckerna av svenska författare som givits ut i Ryssland under de senaste

månaderna. Besökarna fick veta att den moderna svenska litteraturen är inte bara deckare, sagor och de uppmärksammade humoristiska böckerna om en ”man som heter Ove” och ”hundraåringen som klev ut genom fönstret och försvann”, utan också allvarliga historiska romaner, biografier och journalistiska reportage.

En musikentusiast introducerade publiken till Sveriges musikscen. Många erkände att de kände till vissa låtar från Spotify men hade ingen aning att artisterna kommer från Sverige. Dessutom pratades det mycket om Melodifestivalen och dess plats i svenska hjärtan.

En erfaren översättare höll ett föredrag om de svårigheter som de svenska interjektionerna ofta orsakar. På ett humoristiskt sätt visade hon att de små orden *jaha* och *nämen* har tolkats på ryskan med allt mellan de enkla *ja-nej* och mer komplicerade meningar som *Vad sa du?* och *Jag vill inte* – allt beroende på sammanhanget.

En liten del av lokalen ägnades åt en marknad. Där kunde man köpa böcker av svenska författare, kläder, smycken, leksaker m.m. – allt med anknytning till Norden. Mycket av det som såldes var hantverk, och av speciellt intresse kan ett slags vikingatida backgammon nämnas. Det tillverkas för hand av ett litet sällskap i Sankt Petersburg som reser runt i Ryssland, berättar om spelets långa historia och regler och anordnar turneringar. Onödigt att säga att deras prova-på-aktiviteter alltid drar till sig mycket folk.

Vid sidan av föreläsningarna och föredragen hölls det också workshops – och dessa med Sverige-temat förstås. På en av dem lärde man sig att måla: en proffsig konstnär som älskar Norden hade valt ett typiskt svenskt motiv och under workshopen hjälpte deltagarna till att få fram en liten egen bild av den svenska naturen.

På den andra workshopen erbjöds man att arbeta med polymerlera och skapa en brosch i form av en svensk röd stuga. Personen som stod bakom idén hade redan skapat liknande

märken med dalahästar, kanelbullar, semlor, lussekatter och adventskransar – med andra ord mycket som är Sverigerelaterat.

Den tredje workshopen hade att göra med ytterligare en känd svensk symbol, nämligen dalahästen. Med hjälp av tyg och vadd fixade man en liten röd leksak som man sedan dekorerade med en fin påmålad kurbits.

Sverigedagarna på ”Ska vi fika?” blev ett litet men väldigt lyckat projekt som bringade glädje till många Sverigefanatiker. Det kändes sannerligen att sådana kulturevenemang är efterlängtrade och mycket uppskattade. Att sådana små privata aktörer har bestämt sig att agera som ambassadörer för den utländska kulturen och se till att allt fler bekantar sig med främmande länder är värt beundran. Deras ansträngningar är verkligen som en solstråle och en möjlighet att göra en resa, må vara en virtuell sådan, till ett land som besökarna älskar med hela sitt hjärta – eller upptäcker tack vare sådana aktiviteter.

Text: Julia Antonova

Vad kostar tiden?

Tidsuppfattning och tidmätning

Barnbarnet Solveig fick en önskad vuxenarmbandsklocka på sin 10-årsdag häromsistens. Den kostade 350 kr. Lite billigare än Rolex Daytona, Patek Philippe Nautilus, Cartier Tank och Omega Speedmaster, vars internationella auktionshuspriser rör sig kring 2 miljoner. Dollar. Man kan hoppas att tiden den visar är rätt. Utifrån den gregorianska kalendern, Greenwichtiden, atomtiden.

Vi kom att tala om tidsbegrepp – barnprogrammet Sommarlov har just nu en serie som heter Den stora tidsresan, där man

illustrerar Medeltid, 1700-tal och 1980-tal med hjälp av viktiga personer och företeelser. Vi tittar också på Historieätarna med stort intresse. Att resa framåt i tiden är ingen konst – man bara sätter sig ner och väntar. Bakåt är lite knepigare.

Litteratur och film leker med begreppet tidsresor: Tillbaka till framtiden med flera uppföljare är kanske den mest kända filmen, men författare som Asimov (Tidens död), Wells (Tidsmaskinen), Twain (En yankee vid Kung Arthurs hov) var föregångare och TV-serier som Doctor Who, Star Trek och The Time Tunnel är bara exempel på

en stor genre. (En stark egen minnesbild är den första Stålmannenfilmen, sedd i Birmingham, Alabama, 1979 – trots tornadoavarning. Lois Lane råkar ut för en jordbävning, men Stålmannen ger sig ut i rymden och vrider jorden tillbaka så att händelsen blir ogjord.)

Vad är nutid, dåtid, framtid? Nästan alla språk har tempus som markerar dessa skillnader på ett detaljerat sätt – inte bara idag, igår, i morgon utan också fullbordade händelser och dessutom fullbordade händelser med utgångspunkt från ett speciellt tillfälle. Därtill konjunktiv och konditionals, hypotetiska skeenden.

Om man skulle illustrera tiden – är den en tidslinje, en cirkel, en spiral, en ellips?

Kan den gå fram och tillbaka, har olika tidsenheter – dag, vecka, månad, år – olika former? Galilei är delvis skuld till den grafiska bilden av tiden som en rät linje – och en framtidbild av utveckling till allt bättre. När började tiden – vid Big Bang eller i det egna minnet?

Armbandsursinnehavaren och jag samlar tidsord: Sommartid, vintertid, månvarv, tidszon, fritid, arbetstid, kalender, almanacka, årstid, timme, minut, sekund, år, evighet, nyår, tidsfördriv. Och olika tidmätare: klocka, solur, timglas, gökur. Vi kan addera en del gemensamt skol- och arbetsrelaterat: termin, lektion, deadline, i tid, raster, tidtabell, timlön, schemata och sommarlov.

Tiden kan ses som astronomisk, filosofisk, grammatisk, mekanisk, einsteinskt relativitetsteoretiskt.

Ett annat försök: ett avstånd mellan två händelser, som rörelse eller åldrande, relaterat till solsystemets astronomiska omloppstider – eller radioaktivt sönderfall. Enklare: ett begrepp som uppstår när människor generaliserar sina erfarenheter.

Man behöver kanske inte vara så petig att man ständigt har definitionen av en sekund i minnet: 9.192.631.770 perioder av den strålning som motsvarar övergången

mellan de två hyperfinnivåerna i grundtillståndet av atomen cesium 113.

Men vi kanske skulle behöva mera av time-out, ställtid, tänketid, retreat, soltid, sandmandalas.

Så många kulturer har tidigt haft behov av att mäta och avläsa tidsenheter – astrologiska funktionerna med den neolitiska Newgrange på Irland, Stonehenge i Salisbury, pyramiderna i Egypten. Mayakulturen visualiserade tiden i form av små tavlor, glyfer eller dagstecken. Babylonierna delade in tiden i 24 timmar och året i 12 månader. Många kulturer och stater har reglerat tiden efter egna religiösa eller politiska behovsmarkeringar: den julianska kalendern var den tongivande från år 46 f.Kr. fram till 1582 då den gregorianska proklamerades - fast i Sverige höll vi kvar den julianska till 1753. Skillnaderna handlade om vårdagjämning, astronomiska tidpunkter och religiösa högtider. En del stater och rörelser har velat skapa en egen tideräkning: den franska revolutionen hade en egen från 1793-1806. Kinas astrologiska kalender har just nu Kaninens år, Nordkorea utgår från Kim Il-Sungs födelseår, islam räknar från Muhammeds flykt från Mecka till Medina 622, Israel har en

hebreisk tideräkning, etc, etc.

Och så alla dessa tidmätare – som låter som en text av Ted Gärdestad om man räknar upp dem – med sol, måne, olja, sand och vatten.

Soluret är den äldsta, med mellan 5 000 och 6 000 år på nacken; en skiva av trä, sten eller metall med en vinkelrätt skuggkastare. Timglaset från 1000-talet har två glaskupor och ett smalt rör där sand eller pulvriserad marmor kan rinna igenom. Runstavarnas evighetskalendrar. Det första kugghjulsuret från 1000-talet var ett arabiskt vattenur. Det förbättrade mekaniska uret tillverkades ett par århundrade senare, Dante skrev om det. 1300-talet var en expansiv fas och sen följde fickuren och golvuren, pendeluren, skeppskronometrarna och så atomuret 1949.

Några av dem är världskända: Det astronomiska uret i Prag från 1400-talet med sina allegoriska figurer som sätts i rörelse varje hel timme. Big Ben i London, 1800-talslandmärket.

Och födelsedagsklockan har nu fått ställas om till isländsk tid, två timmars tidsvinst. Nordisk tidsresa.

Text: Ulla Berglindh

Nya spännande böcker från Sverige!

239:-

Katarina Widholm
Käraste vänner

229:-

Camilla Läckberg, Henrik Fexeus
Mirage

229:-

Jonas Gardell
Fjollornas fest

239:-

Kjell Westö
Skymning 41

bokus

Gå in på bokus.com och välj bland över 10 miljoner titlar till ytterst låga priser. Där framgår det även vilka länder vi levererar till.

VYKORT FRÅN

Påskhälsning från Vitebsk, Belarus

En kul dag i Los Angeles

Den 2 maj kom Ankan och Marre till svenska skolan i Los Angeles. Den härliga duon Maria Isaacs och Annica McCrudden sjöng, lekte och trollade för barnen. Eventet lockade tills sig många svenskar att komma och uppleva detta på plats.

Som för de flesta utlandsboende svenskar kämpar föräldrar med att föra språk och traditioner vidare till sina barn. Ankan och Marres kärlek till det svenska språket inspirerar barn att sjunga och dansa. De får på ett lekfullt sätt med sig sin publik i både sång och dans.

Deras barnmusik tillsammans med humor lockade till sig många skratt och nyfikna barn som deltog och var med i både rörelse och sång. En rolig och härlig upplevelse för både barn och föräldrar. Ankan och Marre sjunger enkla och tidlösa melodier med mycket kärlek, humor och lek. Allt omgärdat av deras vänskapliga småprat och bus mellan låtarna. Man hittar deras musik både på Spotify och Youtube.

Text: Helena Peres, Svenska Skolan Los Angeles

Stipendium till elev vid Nuckö gymnasium

Sverigekontakt Västerviksföreningen har för tredje året tilldelat en elev ett stipendium på Nuckö gymnasium i Estland. Årets stipendiat blev Simona Treialt, som den 22 juni fick vårt stipendium genom sin lärare Maarja Aaloe. Genom möjligheten att få ett stipendium stimuleras eleverna att lägga extra energi på att lära sig svenska. Från Sverigekontakt Västerviksföreningen gratulerar vi Simona till stipendiet. Här följer hennes uppsats "Svenskan i mitt liv".

"Bokhyllan är den bästa stegen för den som vill upp. Så är det också med olika språk – de hjälper oss mer än vi anar. De öppnar nya dörrar i alla livsområden, fast ibland märker vi inte det. Jag har studerat svenska i tre år på Nuckö Gymnasium i Estland där alla elever studerar svenska – hur påverkar det mitt liv?"

När man kan svenska, kan man studera i Sverige. Man kan få utbildning i ett nytt land, från ett friskt perspektiv. Man kan också börja arbeta på ett svenskt företag och få nyttiga erfarenheter.

Språkkunskap är viktig för kommunikation. När man kan svenska, kan man umgås med alla andra som talar svenska. Vägen till en vän är aldrig lång, bodde han än så långt borta. Var och en kan träffa nya vänner och upptäcka olika kulturer och olikartade platser i världen. Det är roligt och så får man också veta mer om saker och ting.

Vetgirighet får livet att blomma. Jag önskar att alla skulle fyllas av nyfikenhet och vara frågvisa. När man kan svenska, kan man också läsa svenska böcker som kanske inte är översatta. Så hittar man en ny mystisk värld, full av intressanta och nyttiga vetenskaper.

Arbete är livets krydda. Svenska språket öppnar dörren till många fascinerande och utvecklande jobb-möjligheter redan när man har gått ut gymnasiet. Att behärska svenska språket kan hjälpa ungdomar att få en tidig start i arbetslivet, samtidigt som det ger dem tillgång till en mängd olika yrken som kan utgöra grunden för en framgångsrik karriär. Kunskaper i svenska och viljan hos en person från ett annat land och en annan kultur kan leda till spännande jobb-möjligheter och bidra till en breddad synrand. Jag personligen har fått chansen att jobba på ett fantastiskt svenskt företag tack vare att jag lärde mig svenska. Det är en alldeles utmärkt möjlighet för mig och jag hoppas att alla vet om att sådana saker alltid är möjliga."

Utifrån uppsatsen har vi i Västerviksföreningen ställt frågor till Simona för att få veta mer om hennes intresse för svenska språket.

Varför valde du att utbilda dig vid Nuckö gymnasium? Kunde du ingen svenska som barn?

Jag valde Nuckö Gymnasium främst för att skolan hade en mycket välkommande atmosfär. Eleverna och lärarna var en stor familj – alla var vänliga och hjälpsamma. Jag har alltid gillat att lära mig olika språk, så svenska som en av huvudkurserna var en stor bonus. Jag hade min första riktiga kontakt med svenska i Nuckö. Jag hade aldrig kommit i seriös kontakt med svenska förut, men jag bodde i Nederländerna i 4 år och språken är ganska lika. Likheten mellan dem hjälpte definitivt.

Var är du född och var bor du nu? Kan någon av dina anhöriga svenska?

Jag föddes i Tallinn, huvudstaden i Estland. Jag bor här också nu, men däremellan har jag flyttat mycket. Som nämnts tidigare bodde jag i Nederländerna i fyra år. En annan viktig flytt var när jag kom till Nuckö – jag återvände sällan till Tallinn. Jag åker fortfarande ofta till Birkas, så det har blivit som ett andra hem i mitt hjärta. Jag har inga nära anhöriga som talar eller har läst svenska. Närmaste anhörig är min lillasysters bästa vän, som är svensk, men när jag kandiderade till Nuckö Gymnasium, kände jag henne inte.

Vilken anknytning har du till Sverige? Har du anhöriga där, föräldrar, släkt, vänner?

När jag började studera svenska hade jag ingen egentlig anknytning till Sverige. Det enda var att jag älskade att läsa böcker som barn och Astrid Lindgren var en utmärkt författare. Jag älskar hennes böcker och när

jag känner mig ledsen öppnar jag än i dag en eller annan av hennes böcker för att muntra upp mig. Nu har jag många medarbetare som är svenska eller som är flytande i detta språk. De är alla väldigt positiva människor och det är en ära att arbeta med dem.

Har du besökt Sverige? Planerar du besök? Planerar du studier i Sverige?

Jag besökte Sverige som barn – jag åkte till Stockholm med min familj, men tyvärr minns jag inte så mycket. Jag har planerat ett besök länge och just nu sparar jag pengar för att besöka Lappland. Det har varit min dröm länge, för naturen och kulturen där är mycket fascinerande för mig. Jag har också drömt om att ta en tur genom landet och njuta av lokala aktiviteter och sevärdheter. Jag vill lära mig biokemi på Karolinska Institutet. Jag gillar biologi och universitetet är ett av de bästa i Europa.

Vilket företag ska du jobba på? Var ligger företaget? Inriktning på företaget? Framtidsplaner?

Jag jobbar på Linde Gas just nu. Jag är väldigt tacksam för chansen att jobba här. Rolig fakta – det var vår svensklärare som skickade annonser för jobbet till oss. Det har varit utmanande, men givande. Jag finns i den delen av det svenska högkvarteret som ligger i Estland, i Tallinn. Jag är för närvarande en del av Order-teamet inom Customer Service och jag hjälper till med mejl. Jag har inte gjort några långsiktiga planer om att stanna, men vi har beslutat att jag ska stanna i 1,5 år. Eftersom jag inte har någon aning om hur livet kommer att bli på universitetet har jag inte planerat något permanent. Hela situationen är väldigt ny för mig, eftersom det är min första erfarenhet av att arbeta i ett stort företag.

Text: Jorid Williamson & Kjell Westerlund.

Gammalsvenskbybor under skiftande regimer

Jörgen Hedman, *Historien om Gammalsvenskby och svenskättlingarna i Ukraina* (under postum medverkan av Lars Åhlander.) Visby: eddy.se AB, 2023. 543 s.

Den ukrainska orten Gammalsvenskbyns öden är invävda i den svenska historien. Det gäller i första hand en åttahundraårig berättelse om svenskar som anlände till Dagö utanför den estländska kusten på 1200-talet. De bodde på norra delen av ön, försörjde sig på jordbruk och fiske, värnade om sitt språk och sin kultur samt slog vakt om sina hävdvunna fri- och rättigheter. När trycket blev för hårt under krävande godsherrar och när den ryska kejsarinnan Katarina den stora lovade dem en bättre tillvaro i södra Ukraina, bröt de upp 1781, vandrade mer än 200 mil och startade på nytt. Efter odling och en ständig kamp för att bevara sin svenskhet skedde efter 150 år ett nytt uppbrott, då majoriteten av denna svenska folkgrupp återvändades till Sverige 1929.

Efter Rysslands inmarsch i Ukraina i februari 2022 har byn hamnat i frontlinjen och ockuperats under grymma former. Byäldsten Mykola Kurivtjak arresterades samt torterades och förhöordes innan han släpptes. Gammalsvenskbyns invånare tvingades till valurnorna under den riggade folkomröstning som Putin lät genomföra i sydöstra Ukraina i oktober 2022, vars syfte var att "legalisera" införlivandet i Ryssland av fyra härtagna regioner. Byns invånarantal har på ett drygt år minskat från över två tusen till några hundratal, och ett sextio-tal svenskbybor har flytt till Sverige för att stanna en tid eller för gott.

Att den svenska kulturen i byn är i utdöende är flera observatörer eniga om. Den som idag besöker Gammalsvenskby, skrev Jörgen Hedman redan 2019, bör vara

medveten om de spänningar som finns mellan individer och familjer till följd av de händelser som ägt rum efter 1929. Han syftar framför allt på anklagelser, förföljelser, deporteringar och avrättningar som ägde rum under 1930-talet och 1940-talet.

Trots att Svenskby-kulturen är under utdöende finns ett starkt svenskt fokus på Gammalsvenskby. Byborna apostroferades i den svenske kungens jultal till nationen 2022. Byn besöktes 2008 av det svenska kungaparet. Gammalsvenskby är vänort med Gotlands kommun sedan 2001. Den svenska biståndsmyndigheten SIDA har genomfört ett pilotprojekt för lantmäteri och fastighetsregistrering i Zmijivka-distriktet, där Gammalsvenskby ingår, och detta projekt har varit modell för storskaliga insatser på andra håll i Ukraina. Tidskriften Sverigekontakt publicerar fortlöpande artiklar om Svenskby-dialekten. Den livaktiga föreningen Svenskbyborna, med högkvarter på Gotland, håller daglig kontakt med byn.

Med utgångspunkt i ett par böcker av den flitige Svenskbykännaren Jörgen Hedman skall fokus här riktas mot några mindre uppmärksammade drag av Gammalsvenskbyns historia, nämligen de många politiska och krigiska förvecklingar som utgjort ramen för gruppens och individernas mycket skiftande levnadsöden. Ett återkommande tema i Hedmans skildringar är de många stora sveken i gruppens historia. Bitterheten kan läsas i klagomålen mot godsägarna på Dagö som var ovilliga att respektera de rättigheter som Dagösvenskarna hade fått bekräftade under den svenska tiden (1582–1721). Besvikelsen var stor över uteblivna arrangemang på kolonisationsområdet vid Dnjepr-floden, som Katarina den stora hade beordrat sin gunstling furst Potemkin att svara för. Den faktiska jordtilldelningen motsvarade inte de utlovade arealerna, och svenskbyborna fick strida för sina markrättigheter, vilka inskränktes efter hand som tyska kolonisters jordbehov skulle tillgodoses.

Kungäpares besök 2008

Från tiden för bosättningen i Ukraina fram till 1800-talets mitt hade byborna levt isolerade från omvärlden. Lokalt spreds dock uppfattningen om svenskby-kvinnornas hantverksskicklighet och höga status. Isoleringen bröts när finlandssvenskar och rikssvenskar besökte byn. Årtiondena före första världskriget var i mycket en blomstringsperiod. Man kan tala om ett visst välstånd, förmögna familjer skickade sina barn till skolor i Sankt Petersburg, några bybor besökte Sverige. Men trängseln blev påtaglig, när befolkningen växte, och trycket från den växande skaran av tyska kolonister ledde till en konkurrens om jorden. I kölvattnet på en ukrainsk utflyttningsvåg emigrerade bybor till Kanada, och det fanns en ansats att överföra hela bygemenskapen dit.

Påfrestningarna blev stora under första världskriget och de inbördeskrig som följde i Ryssland. Socialistiska experiment med införande av planekonomi, expropriationer, påskyndad kollektivisering och religionsförbud i svallvågorna av den ryska revolutionen 1917 ledde till spänningar och frustration på lokal nivå.

De ”hemvändande” svenskbyborna integrerades snabbt i det svenska samhället efter några påfrestande år i början på 1930-talet. Men det gällde inte alla. För en del medlemmar blev överflyttningen till Sverige en besvikelse. Många önskade och förväntade sig ett återuppbyggande av byn i Sverige och före detta självständiga jordbrukare reagerade negativt när

de anvisades arbeten som statare och hantlangare på svenska gårdar. Situationen i Sverige var förvisso inte idealisk vid denna tid som präglades av arbetslöshet, lågkonjunktur, depression och politiska oroligheter. Välkommandet av svenskbyborna grumlades av bristen på nationell samstämmighet. Från visst högerhåll betecknades svenskbyborna som kommunister. I propaganda från vänsterhåll framställdes de som svikare av en historiskt viktig uppgift, nämligen uppbyggandet av det nya Sovjet, och de borde därför resa tillbaka.

Åter till Gammalsvenskby. Ett trettio-tal av byns invånare blev lämnade kvar, därför att de inte ville eller kunde följa med till Sverige 1929. Några tjänstgjorde i Röda Armén. 20 personer reste tillbaka från Sverige redan samma år av ideologiska skäl. Sammanlagt 243 personer valde att återvända till byn. Många var ungdomar. Gammalsvenskby ändrade snabbt karaktär, och 1930 grundades en kolchos med namnet ”Det svenska Kommunistpartiet”. Detta skedde under stark uppmuntran från den nystartade svenska kommunistiska tidningen Ny Dag och från rikssvenska kommunister, varav några anslöt på plats i Ukraina. Hedman betonar att detta innebar en propagandaseger för Sovjetunionen.

Den av Stalins regim framkallade hungersnöden 1932/33 (Holodomor) var en av de största katastroferna i Ukrainas historia och krävde miljontals liv. Trots detta tillväxte byns svenska befolkning genom

nya äktenskap. Hälsoläget var gott trots begränsad färskvattentillgång, brist på gödningsmedel och betungande leveranstvång.

Men med en mer kommandoinriktad och repressiv regim i Moskva förändrades även maktstrukturen på lokal nivå. I Svenskby ansågs utlandsproducerade läromedel opålitliga, den svenska skolan stängdes. Inje med den officiellt proklamerade religionsfientligheten förvandlades den svenska kyrkan till kulturhus, bio och danslokal; kontakter med Sverige och allra mest brevväxling med pastor Hoas på Gotland stämplades som kontrarevolutionär verksamhet. Byns förutsättningar att vara en ”svensk” kulturell enklav inskränktes. Svenska partimedlemmar dömdes och avrättades. Av Hedman återgivna intervjuer och samtida vittnesbörd utgör en stark läsning.

Uppgörelsen mellan Hitler och Stalin i augusti 1939 (den s.k. Molotov-Ribbentrop-pakten) och krigsutbrottet 1 september 1939 fick omedelbart återverkningar i byn. Inställningen till tyskar i Sovjet blev positivare. Unga män kallades in till krigstjänst, så även svenskar. En svensk hamnade till och med som krigsfånge i Finland under finska vinterkriget. Med Operation Barbarossa, det tyska anfallet på Sovjet i juni 1941, ändrades villkoren radikalt. Byarnas tyska invånare betraktades som femtekolonnare och evakuerades. Byns svenska män mobiliserades. Byns kvinnor fick uppgift att bygga stridsvagnshinder och skyttevärn, skördarbetet blev lidande.

Kvar fanns mest barn och gamla. Gammalsvenskby hamnade i frontlinjen, när tyskarna korsade Dnjepr med en pontonbro. De som kunde gömde sig på åkrarna och gav sig tillkänna först när byn var under de tyska ockupanternas kontroll.

Byn hamnade under tyskarnas ”beskydd” och arbetet gick vidare trots att hästar, boskap, lastbilar och jordbruksmaskiner hade försvunnit med de flyende ryssarna. En militär tysk förvaltning ersattes av en civil men med svensken Kristian Wilhelmson Utas som borgmästare. En av tyskarna upprättad Dorfbericht (byrapport) uppger att det på sensommaren 1942 fanns 548 invånare i byn (265 svenskar, 68 ukrainare, 215 tyskar). Kolchossystemet upphörde formellt men inrangerades inom ett Gemeinwirtschaft efter tysk modell. Levnanser till den tyska militärapparaten hade hög prioritet. För tyska kolonister hälsades den nya ordningen som en befrielse, de kom att betraktas som Volksdeutsche, d.v.s. tyskar men utan tyskt medborgarskap. I denna kategori inkluderades även svenskarna på rasmässiga grunder, medan ukrainare av de tyska ockupanterna betraktades som lägre stående och följaktligen tilldelades mindre matransoner än andra bybor. Områdets judar mördades helt sonika. Ett hemvärn bestående av ”pålitliga tyska män” organiserades under ledning av en ”Führer der deutschen Gemeinschaft”; det säger något att en svensk, Johannes Pettersson Knutas, erhöll detta uppdrag, trots att han under 1930-talet haft en motsvarande befattning under den sovjetiska regimen. Hedman avvisar bestämt påståenden av andra författare som hävdar att svenskar i byn anslöt sig till det nationalsocialistiska partiet. I byn fortsatte anklagelser, förhör och bestraffningar men nu under andra normer, tyska i stället för ryska.

Det tyska anfallet på Sovjet var naturligtvis ett av världshistoriens största militära misstag. Vändpunkterna i kriget under 1943 i söder och öster hade också sina ödesdigra konsekvenser för invånarna i Gammalsvenskby. Det är Hedmans förtjänst att vi i stort sett individ för individ kan följa händelseutvecklingen. Författaren har kartlagt i detalj hur byborna sändes eller tog sig i olika riktningar i det krigshärjade Europa. Det komplexa förloppet kan här bara anty-

das. Några svenska män som tröttnat på det kollektiva bylivet tog värvning som tyska soldater. I enlighet med Himmlers Generalplan Ost flyttades Volksdeutsche till de av tyskarna erövrade områden i Polen som skulle utgöra Lebensraum för tysk befolkning och kultur, en del av det kommande tusenårsriket. Samlingsnamnet på detta polska område var Warthegau, som nu också blev destinationen för svenskbybor som med häst och vagn på höstleriga vägar anträdde denna förflyttning till anvisade boplatser. Det var en kamp mot kyla, löss och rovgiriga partisaner.

På plats i Warthegau blev en av uppgifterna för Volksdeutsche (dit svenskarna ju räknades) att bistå med driften av storgods, vilkas polska ägare drivits iväg. På sikt skulle de nya invånarna göras till självägande jordbrukare. Under ryssarnas snabba framryckning tilldelades en del svenskbykvinnor tunga sysslor i skogs- och jordbruk, medan männen tvingades att underteckna frivillig enrullering i den tyska krigsmakten.

För svenskbybor som i maj 1945 befann sig i den brittiska eller amerikanska ockupationszonen var situationen gynnsammare än för dem som befann sig i den ryska. Rysarna hade inget förbarmande med de sovjetiska medborgare som sökt tyskt medborgarskap eller låtit sig på ett eller annat sätt enrulleras på tysk sida. Många svenskbybor skickades österut och hamnade i GULAG under svåra umbäranden.

Man kan slås av svenskbybors förmåga att finna varandra i det europeiska folkhavet. Somliga sökte sig så småningom tillbaka till byn. 1948 fanns ett trettiotal svenskar på kolchosen ”Sveriges kommunistiska parti”. 1953 ansökte bybor kollektivt men förgäves om tillstånd att få utresa till Sverige. Hedman rapporterar både lyckade och misslyckade ansatser att återknyta till Sverige. Många försök stupade på eller fördröjdes av den halvljumma inställningen hos bägge parter i svensk-ryska förhandlingar.

Författaren Hedman är beundransvärd i sin uthållighet att spåra upplysningar om svenskbyborna och deras ättlingar, en verksamhet som tydligen startade redan på 1980-talet. Med hjälp av tyska telefonkataloger har han letat upp personer med

svenskbynamn som Knutas och Utas i Sachsen där det under DDR-tiden var olämpligt med svenska kontakter. Det är just genom den frikostiga presentationen av individdata som författaren lyckas ge ett slags totalbild av en befolkningsgrupp.

Själva återflyttningen till Sverige 1929 var remarkabel och lyckades tack vare målmedvetenhet och starkt ledarskap av prästen Kristoffer Hoas. Hedman betonar det unika i svenskbybornas återflyttning till Sverige och att erfarenheter från repatrieringen 1929 beaktades när Sverige tog emot den stora estlandssvenska kontingenten under andra världskrigets sista år. Aktionerna 1929 är kanske inte så unika för sin tid som Hedman påstår. Genom ingripande från den svenska ambassaden i Buenos Aires gick den svenska staten in för att repatriera nödlidande svenskar från provinsen Misiones i norra Argentina 1912, varvid fem hundra personer kollektivt återbördades till Sverige, låt vara att dessa vinddrivna existenser varit en relativt kort tid i Sydamerika, dit de lockats under falska förespeglningar.

Den rikt illustrerade boken om Gammalsvenskby har många förtjänster. Det torde vara nästintill omöjligt att beslä författaren med faktafel trots mängden av information. Blandningen av löpande text och många ibland långa inskott av citat kan göra läsningen aningen hackig. Dessvärre saknas både person- och sakregister. Saklighet och objektivitet är uppenbarligen författarens signum, men han kan inte hålla tillbaka sitt missnöje när han upptäcker svenska myndighetspersoner, till exempel på svenska ambassaden i Moskva, som hade en skeptisk inställning till svenskbybors ambition att ta sig till Sverige. Man kan jämföra med situationen åren från 1991 när stora skaror av tyskättlingar ”repatrierades” från Sovjetunionen och dess forna satellitstater, av vilka många återopade sitt tyska ursprung till tiden långt före Tysklands enande 1871. Hedman avslutar sin stora skrift med konstaterandet att tyskarna visat betydligt större generositet än den svenska regeringen när det gäller att ta hand om sina stamförvanter.

Text: Harald Runblom, professor emeritus, Uppsala universitet, hrunblom@outlook.com

Nutidsorientering

Följde du med vad som hände i Sverige sommaren 2023?

1. Årets Victoriapris delades ut på kornpinsessans födelsedag den 14 juli. Vem fick det i år?

- A. Armand Duplantis
- B. Sarah Sjöström
- C. Erik Karlsson

2. I år kom en ny allsångsledare till tv-programmet Allsång på Skansen. Vad heter hen?

- A. Måns Zelmerlöw
- B. Pernilla Wahlgren
- C. Molly Hammar

3. 2024 kommer Sverige att anordna Eurovision Song Contest. Var planerar man att hålla den tävlingen?

- A. Stockholm
- B. Göteborg
- C. Malmö

4. Det har skett ett antal räntehöjningar i Sverige. Vilken institution är det som höjer styrräntan?

- A. Riksbanken
- B. Centralbanken
- C. Finansdepartementet

5. Det har varit VM i fotboll för damer i Australien och Nya Zeeland. På vilken plats kom det svenska landslaget?

- A. 2
- B. 3
- C. 4

6. I sommar har musikgruppen Gyllene Tider turnerat i Sverige. Från vilken stad kommer gruppen ursprungligen?

- A. Varberg
- B. Falkenberg
- C. Halmstad

7. I början av augusti stormade det rejält i Sverige. Vilket namn fick stormen?

- A. Hans
- B. Johan
- C. Johanna

8. Snart börjar första terminen för många studenter på universitet och högskola. Vilken utbildning hade flest antal sökande per plats?

- A. Läkarprogrammet Karolinska institutet
- B. Handelshögskolan i Stockholm
- C. Läkarprogrammet i Linköping

9. Det finns mycket rönnbär under sensommaren. "Surt sa XXX om rönnbären" är ett svenskt ordspråk. Vilket djur är det som talar?

- A. Vargen
- B. Minken
- C. Råven

10. Sverige deltog i NATO:s årliga toppmöte denna sommar. Var hölls det?

- A. Riga
- B. Vilnius
- C. Tallinn

11. Statsministerns rekreationsbostad är Harpsund. I vilket landskap ligger den?

- A. Uppland
- B. Värmland
- C. Södermanland

12. Vilken sommarblomma är detta?

- A. Pelargon
- B. Luktärt
- C. Stjärnöga

13. Fotbollslaget Utsikten som spelar i Superettan har överraskat många med sina framgångar under sommaren. Var hör de hemma?

- A. Hisingen
- B. Djurgården
- C. Täby

14. Friidrotts-VM gick av stapeln i Budapest. Hur många guldmedaljer tog Sverige?

- A. 0
- B. 1
- C. Fler än 1

15. Vad står förkortningen Must för?

- A. Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
- B. Musikalunderhållning utan stråkar
- C. Murar- och snickartjänster

Mejla svaren till

lars.bergman@sverigekontakt.se.

Du kan också skicka de rätta svaren till Sverigekontakt, Box 53066, 40014 Göteborg. Tre pristagare utses vid dragningen 15 november 2023.

Lösning till nutidsorienteringen nr 2, 2023 var: 1B, 2A, 3C, 4C, 5C, 6A, 7C, 8C, 9C, 10B, 11C, 12B, 13C, 14A, 15C

Pristagare:

Satu Huuhka, Finland

Endast en tävlande hade alla rätt denna gång.

GRATTIS!

Bild: Anders Roos

FÖR ELEVER SOM VILL MER

SSHL är en internationell skola för elever som vill lägga extra fokus på sina studier eller som drömmer om att studera eller arbeta utomlands så småningom.

Vi erbjuder:

- svenska gymnasieprogram
- International Baccalaureate, IB

En IB-utbildning är gångbar över hela världen och öppnar upp dörrar för såväl svenska som internationella universitet.

På SSHL har vi högt akademiskt fokus, med fantastiska lärare, stort utbud av fritidsaktiviteter, elevvård och starkt studiestöd.

För internatelever finns tre alternativ:

- Heltidsinternat - för er som bor långt bort
- SSHL Traditionellt - res hem vissa helger
- Veckointernat - res hem varje helg

Varmt välkomna att göra ett besök
eller kom och Provbo när det passar er!

SIGTUNASKOLAN
HUMANISTISKA LÄROVERKET

Läs mer om Sveriges enda internationella internatskola på [SSHL.SE](https://sshl.se)